

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**Факультет обліку і аудиту
Кафедра економічної експертизи та аудиту бізнесу**

ЧОП Олександр Володимирович

**АУДИТ ТА АНАЛІЗ ВИТРАТ І ДОХОДІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТІ
ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВА**

спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»
магістерська програма – Економічна експертиза та аудит бізнесу
освітній ступінь – магістр

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Мельничук І. В.

Тернопіль-2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВ	6
1.1 Особливості інвестиційної та фінансової діяльності в Україні	6
1.2 Економічний зміст фінансової та інвестиційної діяльності	15
1.3 Управління інвестиційною та фінансовою діяльністю вітчизняних підприємств	26
Висновки до розділу 1	37
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА АУДИТУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВА	39
2.1 Особливості обліку витрат і доходів інвестиційної та фінансової діяльності	39
2.2 Організація і методика аудиту витрат і доходів інвестиційної діяльності	50
2.3 Аудит витрат і доходів фінансової діяльності підприємства	65
Висновки до розділу 2	78
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВИТРАТ І ДОХОДІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТЕЙ	79
3.1 Організація внутрішнього контролю інвестиційної та фінансової діяльності	79
3.2 Аналіз інвестиційної діяльності підприємства	86
3.3 Аналіз фінансової діяльності підприємства	96
Висновки до розділу 3	102
ВИСНОВКИ	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	106
ДОДАТКИ	116

РОЗДІЛ 1

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТЕЙ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Особливості інвестиційної та фінансової діяльності в Україні

Вихід національної економіки України на висхідний тренд розвитку значною мірою визначається обсягами інвестування. В останні роки інвестиційна активність у нашій країні значно зменшилася порівняно з докризовими періодами, що зумовлено спорадичністю та дискретністю економічної політики держави в частині стимулювання інвестиційної діяльності. Спостерігається скорочення обсягів іноземних інвестицій в національну економіку, профінансованих іноземними підприємницькими структурами, зарубіжними спеціалізованими фінансово-кредитними установами, урядами іноземних держав, через відсутність прозорого механізму інвестування та гарантій для інвесторів. Потужні вітчизняні підприємницькі структури також досить мало інвестують у модернізацію, реконструкцію та технічне переоснащення основного капіталу промислових підприємств, що підвищує в цілому рівень спрацювання основних засобів та призводить до зростання ресурсо- та енергомісткості готової продукції, а це негативним чином відображається на рівні її конкурентоспроможності.

Соціально-економічний підйом країн з перехідною та ринковою економікою безпосередньо пов'язаний з обсягами інвестиційного забезпечення проектів модернізації структуроутворюючих сегментів національних господарств, які внаслідок виконаної роботи приведуть до змін у розмірі і складі власного капіталу, що в загальній характеристиці приведе до покращення фінансової діяльності. Вагомою складовою інституціонального середовища інвестиційного процесу був і залишається розвиток інфраструктури інвестиційного ринку, оскільки від цього залежать можливість і результативність портфельного інвестування, а також

диверсифікація джерел, форм і методів фінансування капітальних інвестицій, що визначає темпи та масштаби модернізації, реконструкції і технічного переозброєння основного капіталу, а також приросту оборотних коштів [26, с. 7].

В Україні має місце недосконалий характер як формальних, так і неформальних інститутів інвестиційної діяльності, що знаходить свій прояв у обмеженій специфікації форм, джерел і методів інвестиційного забезпечення розширеного відтворення національного багатства України, а також у відсутності необхідних мотивацій у представників вітчизняного великого капіталу інвестувати проекти оновлення основного капіталу, зокрема фінансувати інноваційні проекти, а не направляти левову частку своїх прибутків в офшорні резиденції. Більше того, латентний характер сучасних ринкових інститутів спільного інвестування в Україні і привів до перманентного інвестиційного дефіциту в більшості сегментів національного господарства через недосконалість конкурентного середовища на інвестиційному ринку, асиметричність інформації для потенційних інвесторів про наявність привабливих об'єктів для вкладення капіталу, звуження інституціональних форм залучення, концентрації і освоєння вільних інвестиційних ресурсів, у тому числі і іноземних.

Виправлення існуючої на сьогодні незадовільної ситуації із залученням інвестиційних потоків залежить від удосконалення інституціонального середовища інвестиційної діяльності. Відправним пунктом такого удосконалення має бути розуміння того, що основою економічного зростання будь-якої країни виступає системний процес щодо залучення капіталовкладень в основні сектори національної економіки. В умовах України, де обсяг інвестицій суттєво знизився протягом 2014—2017 років, найбільш привабливим напрямком для інвестування продовжує залишатися аграрний бізнес. Разом із тим, темпи відновлення ділової активності в цілому по економіці залишаються повільними, однак інвестори налаштовані оптимістично щодо істотного прискорення економічного зростання.

Основними ризиками власники капіталів вважають прискорення інфляції та нестабільність на валютному ринку. Також створює деякі ризики для економіки України динаміка платіжного балансу, оскільки в умовах високої залежності від світових сировинних ринків будь-який зовнішній шок може спровокувати турбулентність на валютному ринку.

Поточна ситуація вимагає від України активізації не тільки внутрішніх джерел фінансування економічного розвитку, котрі забезпечують повільне економічне відновлення протягом останніх років, а й зовнішніх.

Негативний вплив екзогенних ризиків призвів до зниження балансу іноземних капіталовкладень до рівня 2009 – 2010 року [74, с. 157] (рис. 1.1).

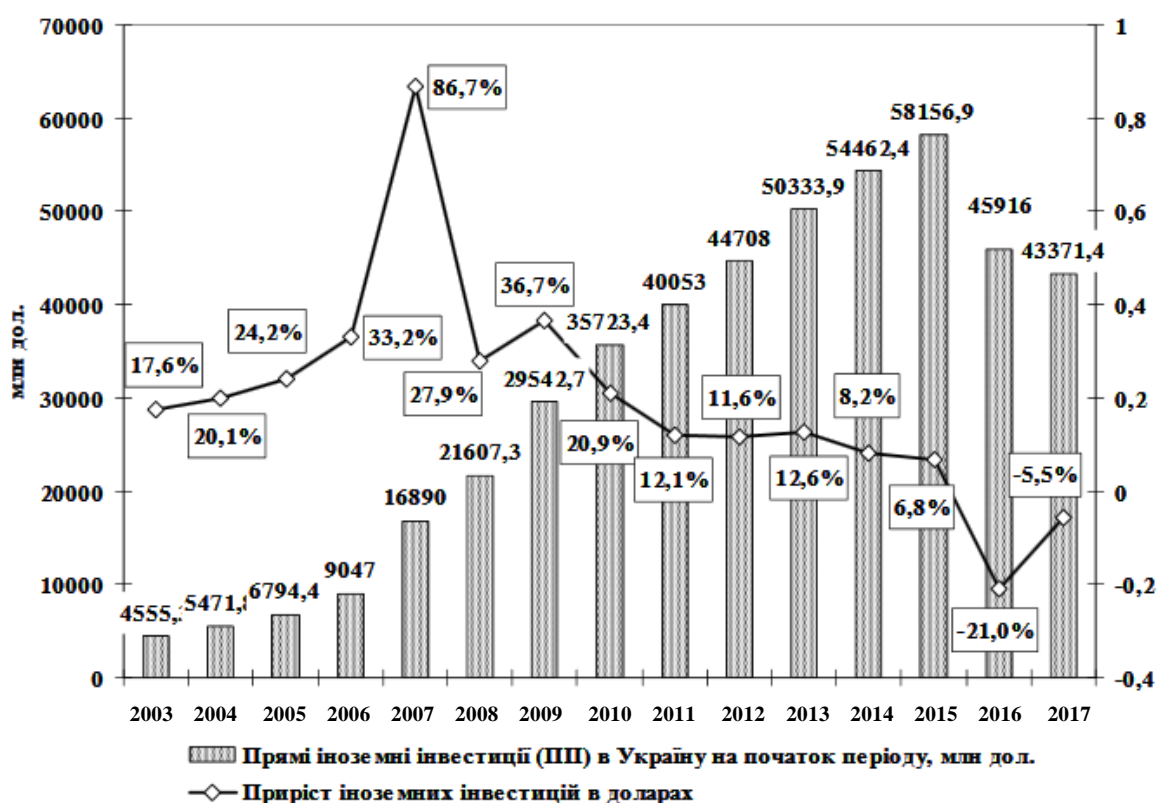

Рис. 1.1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну протягом періоду 2003 – 2017 років, млн дол.

Починаючи з 2015 року іноземні інвестори активно зменшували вкладення в економіку України та намагалися вивести раніше інвестовані кошти. Все це зумовило ситуацію, при якій темпи приросту активів протягом 2015—2017 років залишалися від'ємними. Найбільш суттєво баланс іноземних інвестицій в економіку України скоротився в 2017 році — на 21%.

З огляду на описаний вище тренд, економічне відновлення у 2017 році фінансувалося в основному за рахунок внутрішніх джерел та коштів заробітчачан, що працюють за межами країни. Це дозволило на фоні 350% девальвації національної грошової одиниці підтримати рівень капіталовкладень в основний капітал на рівні 2002 року та не повернутися у 90-ті [74, с. 169] (рис. 1.2).

Незважаючи на позитивну динаміку номінальних інвестицій в основний капітал протягом 2015—2017 років, що зумовлено зростанням вартості імпортного устаткування, капіталовкладення в фіксованих цінах 2001 року, що відображають реально введені потужності в економіці, почали скорочуватись ще з 2012 року паралельно із зниження темпів зростання реального валового внутрішнього продукту. Загальновідомим залишається той факт, що зниження реального валового внутрішнього продукту розпочалось зі скорочення ділової активності в будівництві та машинобудуванні. Зниження обсягів випуску продукції машинобудування було зумовлено втратою традиційних ринків збуту в країнах пострадянського простору. При цьому за рівнем капіталовкладень у цю сферу Україна опинилась на рівні 1997—98 років. Варто відмітити, що машинобудівна індустрія України так і не відновила після кризи 2008 року, а обсяги інвестицій у 2015 році склали лише третину від реальних значень докризового періоду. З огляду на це, збільшення капіталовкладень у цю сферу дозволить поступово удосконалювати техніко-експлуатаційні характеристики продукції машинобудування і виходити на світовий ринок високотехнологічних товарів. Важливим інструментом для кардинального покращення інституціонального середовища інвестування в Україні може стати використання фондового ринку як площадки для залучення іноземних портфельних інвестицій. Стан фондового ринку України на сьогодні відображає обсяг торгів рівня 2005 року, який ознаменувався стартом розвитку фондових площадок для залучення іноземного капіталу [74, с. 159] (рис. 1.3).

При цьому у випадку розвитку фондового ринку в Україні протягом наступних 10 років можливо залучити значні обсяги фінансування від іноземних інвесторів як у сферу машинобудування, так і в переробну промисловість у цілому. Це відбудеться за умови, якщо емітенти отримають змогу розміщувати цінні папери на відкритих національних спотових площадках. Як наслідок розвиток промисловості дозволить наростити обсяги виробництва для внутрішнього ринку та експортні потужності, що створить фінансову основу для подальшого зростання [27].

Крім того, сьогодні іноземні банки в Україні пропонують цікаві фінансові інструменти для суб'єктів малого і середнього підприємництва саме в напрямку розвитку бізнесу під невеликі проекти на вигідних умовах кредитування.

Загалом, вже сьогодні в Україні реалізуються перспективні інвестиційні проекти в сфері машинобудування, відновлювальної енергетики та переробки сільськогосподарської сировини. Інвестори розглядають проекти, мінімальна сума яких становить в середньому від 2 млн дол. При цьому, власники капіталів дивляться на бізнес як з урахуванням історичної ретроспективи, так і стратегічно вибудованої на підставі цієї ретроспективи моделі розвитку на найближчі 3—5 років [69].

Реалізація інвестиційної та фінансової діяльності залежить від ефективності її проведення на вітчизняних підприємствах, здатності господарюючих суб'єктів ефективно використовувати власні та запозичені грошові ресурси. Тому стейкхолдери підприємства зацікавлені в надійних та достовірних даних про фінансову та інвестиційну діяльність. Відтак сучасні інформаційні технології повинні забезпечувати збирання, реєстрацію, обробку, накопичення і поширення даних щодо інвестиційної та фінансової діяльності з урахуванням легітимних інтересів зацікавлених сторін. Перелік основних зацікавлених сторін про інвестиційну та фінансову діяльність наведено у таблиці 1.1.

Визначені групи зацікавлених сторін мають окреслене коло зацікавленості у вигляді внеску у інвестиційну та фінансову діяльність та зміст зворотної необхідної інформації. Зважаючи взаємозв'язок внеску та зворотного очікування доцільно зазначити, що чим вищий ступінь внеску, тим більші очікування від проведеної підприємством інвестиційної або фінансової діяльності у стейкхолдерів.

Таблиця 1.1

Зацікавлені сторони в результатах інвестиційної та фінансової діяльності підприємства

Перелік	Внесок	Зміст інформаційних ресурсів
Керівництво на всіх рівнях управління	Новітні знання, ідеї, досвід роботи, вміння, компетентності	Прибутковість вкладень в діяльність; збільшення капіталу; фінансовий стан
Акціонери	Капітал, напрями вдосконалення діяльності підприємства	Активізація інноваційної діяльності; прибутковість вкладень в діяльність; фінансовий стан
Кредитори	Позиковий капітал, умови кредитування	Поточна заборгованість, сплата відсотків, дивіденди
Персонал	Знання, ідеї, досвід роботи, кваліфікація, професійна підготовка, права інтелектуальної власності	Заробітна плата, наявність робочих місць, підвищення кваліфікації, інші блага за рахунок підприємства
Клієнти	Лояльність до підприємства	Асортимент високоякісної продукції, екологічність технологій, умови продажу та оплати, система знижок, рівень після продажного обслуговування
Постачальники та підрядники	Необхідні активи, нові технології, прогресивні процесові інновації, гнучкість цін, своєчасне виконання замовлень, умови закупок і оплати	Стійкість діяльності підприємства, перспективи розвитку
Державні органи	Підтримка інноваційної та фінансової діяльності, надання пільг і дотацій, правове поле діяльності	Характер діяльності та прибутковість, звітність перед статистичними органами, дозвільна система
Громадськість	Імідж у засобах інформації, гранти на розвиток	Прибутковість, фінансовий стан, соціальні заходи розвитку регіону

У більшості випадків інвестують у компанії зі зрозумілою бізнес-моделлю, менеджментом, юридичною структурою, історією, які володіють досвідом роботи та вмінням боротися з непередбачуваними ситуаціями. Крім того, важлива готовність власників бізнесу відкрити себе для інвестора та персональна гарантія.

Здійснення фінансової діяльності залежить від багатьох аспектів. Так, у літературі відзначають вплив організаційно-правової форми суб'єкта господарювання на його фінансову діяльність [62, с. 24–27]. Особливості фінансової діяльності суб'єктів господарювання можна розглянути за групами:

1. Фінансова діяльність приватного (одноосібного) підприємства має такі особливості: здійснюється з метою постійного дотримання фінансової рівноваги з огляду на можливості настання підприємницьких ризиків; врахування постійного фактора недостатності ресурсів для інвестиційного розвитку; спрощений порядок прийняття рішень; низька диверсифікованість такої діяльності; необхідність самофінансування за рахунок власного прибутку тощо.

2. Фінансова діяльність господарських товариств має такі особливості: можливість бути більш ризиковою; фінансування здійснюється додатковими внесками учасників у статутний капітал або позиками самих учасників, товарними позиками інших підприємств, кредитами фінансових організацій; побудована на колективних рішеннях; залежність від розміру товариства (велике товариство з великими активами має можливості більшої мобілізації ресурсів, зокрема, за рахунок позикових засобів).

3. Фінансова діяльність акціонерних товариств характеризується найбільшою складністю і також має ряд особливостей: основна мета — отримання прибутку; перебуває під тиском держави (великі підприємства); фінансування здійснюється власним і позиковим капіталом; рішення приймаються більшістю голосів.

Аналіз літературних джерел [14; 16, с.216–220; 40; 61 с.222–225; 64] та практичних даних господарюючих суб'єктів дозволив виділити основні проблеми, що існують у сфері інвестиційної та фінансової діяльності, а саме:

- макроекономічна нестабільність та невизначеність подальшого розвитку економічної, політичної, соціальної ситуації в країні та на міждержавному рівні; суттєве скорочення обсягу виробництва через зменшення ринків збуту продукції, як наслідок, дефіцит власних джерел інвестиційних ресурсів у підприємств;

- неефективна амортизаційна політика та високе податкове навантаження на господарюючих суб'єктів;

- практична відсутність механізму ефективного кредитування підприємств;

- відсутність методичного інструментарію, що враховує особливості обліку та управління витратами інноваційно-інвестиційної діяльності виробничих підприємств;

- відсутність нормативно-правової бази у сфері ринку страхових послуг, пов'язаних з інвестуванням в інновації.

Відтак для проведення дослідження інвестиційної та фінансової діяльності доцільно дослідити сутність цих понять та їх економічне призначення.

1.2. Економічний зміст фінансової та інвестиційної діяльності

В умовах виходу економіки країни з кризового стану важливим аспектом є інтенсивність інвестиційної діяльності, оскільки без цього неможливо забезпечити сталий соціально-економічний розвиток держави. Активізація інвестиційної діяльності є також важливим чинником економічного розвитку та вирішення основних соціальних завдань. Обсяги, структура і ефективність використання інвестицій – ключовий чинник, що визначає результати господарювання як на макро-, так і на мікрорівнях національної економіки, її конкурентоспроможність та перспективи розвитку [47, с. 15]. Динамічна інвестиційна діяльність є основою стабільного функціонування і розвитку економічної системи. Управління інвестиційною діяльністю – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави для реалізації інвестиційних проектів, що здійснюється на основі вкладення коштів з метою отримання економічних вигод.

Кожне підприємство націлене на найефективніше використання фінансових ресурсів, що становить зміст фінансової діяльності. Від неї багато в чому залежить своєчасність та повнота фінансового забезпечення виробничо-господарської діяльності та розвитку підприємства, виконання фінансових зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання.

Досліджуючи питання сутності інвестиційної та фінансової діяльності, можна відмітити різноманітність підходів щодо його визначення. Інвестування – це процес вкладання фізичного, грошового і інтелектуального капіталу в об'єкти підприємницької діяльності з метою отримання очікуваного ефекту. Поняття інвестиційної діяльності як зарубіжними так і вітчизняними вченими-економістами трактується по різному. Деякі з них розглянемо в табл. 1.2.

Таблиця 1.1. Тракткування поняття «інвестиційна діяльність»
вітчизняними та іноземними вченими

Автор	Тракткування поняття
Асаул А.Н., Войнаренко М.П., Єрофєєв П.Ю.	Цілеспрямоване регулювання руху всіх видів фізичних, грошових і інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємництва з метою отримання підприємницького доходу [7]
Бланк І.А.	Вкладання капіталу в усіх його формах у різні інструменти господарської діяльності з ціллю отримання прибутку [13]
Борщ Л.М.	Послідовність сукупних дій її суб'єктів (інвесторів та учасників) щодо здійснення інвестицій з метою досягнення стратегічних цілей [15]
Васильєв С.В.	Сукупність дій, пов'язана з довгостроковим вкладенням капіталу в різноманітні сфери та галузі національної чи зарубіжної економіки з метою отримання прибутку [18]
Гітман Л.Дж., Джонк М.Д.	Спосіб розміщення капіталу, який повинен забезпечити збереження чи зростання вартості капіталу та принести позитивну величину доходу [24]
Градїсов В.М.	Являє собою процес вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти (інструменти) його господарчої діяльності з метою одержання прибутку, а також досягнення іншого економічного чи позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності [29]
П(С)БО 12 «Фінансові ін-ції»	Сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [34].
Федоренко В.Г.	Комплекс заходів і дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти (у матеріальній, фінансовій та іншій майновій формі) з метою отримання прибутку [76]
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до ФЗ»	Придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів (грошей) [67]
Хрущ Н.А.	Система економічних та інших відносин з приводу кругообігу капіталу, який авансований у вигляді грошових, майнових, інноваційних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання позитивних результатів; витрати на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу [82].

Науковий інтерес до процесів інвестиційної діяльності на різних рівнях їх здійснення визначив основні риси сучасної концепції інвестування, яка є результатом критичного аналізу, співставлення та взаємодоповнення вчень різноманітних наукових шкіл. Існує низка визначень, згідно з якими інвестиційна діяльність трактується як певний економічний процес з притаманними йому характерними ознаками. Більш повним є визначення інвестиційної діяльності, що наводиться в Законі України «Про інвестиційну діяльність», коментуючи яке можна дійти висновку, що сукупність всіх дій і засобів сприятиме зрештою соціально-економічному розвитку суспільства [34].

Доцільним є визначення, яке на основі детального аналізу сутнісних характеристик надає В. Градісов. В його трактуванні інвестиційна діяльність розглядається як «процес вкладення капіталу в усіх його формах у різні об'єкти (інструменти) господарчої діяльності з метою одержання прибутку, а також досягнення іншого економічного чи позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності» [29]. Таким чином, можна вважати, що переважно під інвестиційною діяльністю слід розуміти сукупність дій і заходів з розміщення коштів (інвестицій) з метою отримання зростаючої величини прибутку і досягнення позитивного фінансового результату підприємства. Метою інвестування є досягнення конкретного, заздалегідь зумовленого ефекту, який може носити як економічний, так і позаекономічний характер (наприклад, соціальний або екологічний).

Розрізняють такі види інвестиційної діяльності:

1) інноваційна діяльність – може розглядатися як одна із форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво та соціальну сферу, включаючи: випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки та технологій; прогресивні міжгалузеві структурні зрушення; реалізацію довгострокових науковотехнічних програм з великими строками окупності витрат;

фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил; розробку та впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального й екологічного становища [21, с. 45];

2) лізинг – довгострокова оренда устаткування, машин, споруд виробничого призначення (з поєднанням елементів відносин купівлі-продажу, доручення, кредиту) як особлива форма інвестування в основні фонди, що дозволяє підприємцям лізингоодержувачам використувувати необхідне устаткування, машини, споруди без капітальних витрат на їхнє придбання [21, с. 46];

3) корпоративна (в т.ч. акціонерна) форма інвестування – спільне інвестування, що створюється у формі відкритого акціонерного товариства, яке проводить діяльність суто зі спільного інвестування [21, с. 46].

На рівні підприємства пріоритетною цільовою установкою інвестицій є досягнення, як правило, економічного ефекту, який може бути отриманий у формі приросту суми інвестованого капіталу, позитивної величини інвестиційного прибутку, позитивної величини чистого грошового припливу, забезпечення збереження раніше вкладеного капіталу і тому подібне. Досягнення економічного ефекту інвестицій визначається їх потенційною здатністю генерувати дохід.

Як джерело доходу інвестиції є одним із найважливіших засобів формування майбутнього добробуту інвесторів. Практичне здійснення інвестування в реальні активи забезпечується інвестиційною діяльністю підприємства, що є одним із самостійних видів його господарської діяльності і найважливішою формою реалізації економічних інтересів. Під інвестиційною діяльністю підприємства розуміється цілеспрямований процес дослідження необхідних інвестиційних ресурсів, вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування, формування збалансованої за обраними параметрами інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) і

забезпечення її реалізації. Інвестиційна діяльність підприємства характеризується наступними основними особливостями:

- інвестиційна діяльність є важливою формою забезпечення зростання операційної діяльності підприємства;
- форми і методи інвестиційної діяльності менш залежні від галузевих особливостей підприємства, ніж операційна діяльність;
- обсяги інвестиційної діяльності підприємства характеризуються істотною нерівномірністю за окремими періодами;
- інвестиційна діяльність формує особливий самостійний вид грошових потоків підприємства;
- інвестиційній діяльності властиві специфічні види ризиків [3, с. 37].

Дослідження об'єкта доцільно розпочати з класифікаційних ознак, адже саме вони визначають його розподіл та функціональне призначення. При класифікації інвестицій базисною типологічною ознакою виступає об'єкт вкладення засобів, термін реалізації, джерела фінансування, види інвестиційного ризику (рис. 1.4).

Інвестиційне регулювання є діяльністю з упорядкування дій, які спрямовані на забезпечення економічного зростання в результаті інвестування. Об'єктом інвестиційного регулювання є ефективність розвитку галузей, видів діяльності, підприємств. Оскільки інвестиції – це вкладення ресурсів з метою отримання прибутку, то йдеться про продуктивний розвиток підприємств, продукція яких знаходить збут. У державне регулювання інвестиційної діяльності входить управління державними інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності та контроль за її здійсненням усіма інвесторами й учасниками інвестиційної діяльності.

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної та соціальної політики, а ефективність регулювання характеризують зведені та індивідуальні показники економічного і соціального розвитку країни [12].

Рис.1.4. Класифікаційні ознаки інвестицій

Одночасно у науковій літературі існує безліч визначень поняття «фінансова діяльність», проте відсутність єдиного погляду щодо його трактування ускладнює організацію фінансової діяльності підприємства. Різні погляди щодо визначення сутності категорії «фінансова діяльність підприємства» вітчизняними вченими та нормативно-правовими актами наведено в табл. 1.3. Господарський кодекс України визначає фінансову діяльність суб'єктів господарювання через призму фінансового посередництва. Проте дане пояснення досліджуваної категорії не в повній мірі відображає її сутність та розглядає лише окремий випадок фінансової діяльності суб'єктів господарювання, які займаються наданням фінансових послуг та є фінансовими посередниками [28].

Таблиця 1.3

**Трактування поняття «фінансова діяльність»
вітчизняними та іноземними вченими**

Автор	Трактування поняття
Господарський кодекс України	Фінансова діяльність суб'єктів господарювання включає грошове та інше фінансове посередництво, страхування, а також допоміжну діяльність у сфері фінансів і страхування [28]
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Діяльність, яка веде до змін розміру і складу власного та позичкового капіталу підприємства (який не є результатом операційної діяльності) [68]
Аранчій І. В.	Особливий вид діяльності персоналу підприємства з формування та використання фінансових ресурсів. Фінансова діяльність повинна бути організована так, аби рішення, що приймаються з управління фінансами, були найефективніші за наявних обмежень, якими є брак коштів у підприємства та особливості середовища бізнесу [6]
Азаренко Г. М	Діяльність суб'єкта господарювання, що реалізується шляхом використання відповідних форм і методів фінансового забезпечення функціонування підприємств для досягнення ними основної мети – отримання доходів. [4]
Поддерьогін А. М.	Система форм і методів, які використовуються для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей [66]
Бердар М. М.	Діяльність, пов'язана з організацією фінансів підприємства та здійснення відповідно до цілей і завдань стратегії економічного розвитку господарюючого суб'єкта. Ця діяльність пов'язана із формуванням активів та фінансової структури капіталу[11]
Загородній А. Г.	Діяльність спрямована на забезпечення фінансовими ресурсами поточної операційної, фінансової та інвестиційної діяльності [33]
Зятковський І. В.	Діяльність суб'єкта господарювання, пов'язана з мобілізацією фінансових ресурсів, необхідних для виконання завдань, які поставив перед ним його засновник [38]
Тарашевський М. М.	Фінансова діяльність, яку одночасно розглядають у вузькому та широкому значеннях. У вузькому значенні основний зміст фінансової діяльності полягає у фінансуванні підприємства (надходження власного капіталу із зовнішніх джерел, отримання позик, погашення позик, сплата дивідендів). У широкому значенні під фінансовою діяльністю розуміють усі заходи, пов'язані з мобілізацією капіталу, його використанням, примноженням (збільшення вартості) та поверненням [73].

Аналіз інших думок щодо визначення сутності фінансової діяльності підприємств довів, що найбільш поширеними є два підходи до розкриття її змісту.

Низка авторів, таких, як: Л. С. Мартюшева, В. І. Аранчій, М. М. Бердар, А. Г. Загородній, І. В. Зятковський, М. М. Тарашевський [52; 6; 11; 33; 38; 73] визначають сутність фінансової діяльності через розкриття її функціонального призначення. В рамках даного підходу під фінансовою діяльністю суб'єкта господарювання розуміється діяльність щодо фінансового забезпечення – формування та ефективного використання фінансових ресурсів підприємства. Більш широко поняття фінансової діяльності трактується М. М. Бердаром [11], який розглядає його як діяльність щодо формування не тільки фінансових, а й економічних ресурсів з метою реалізації стратегії економічного розвитку підприємства. У визначенні І. В. Аранчія [6], поряд із функціональним призначенням, особлива увага приділяється управлінському аспекту, відповідно до якого фінансова діяльність розглядається як діяльність персоналу підприємства, направлена на прийняття найефективніших рішень з управління фінансовими ресурсами. Відповідно до іншого підходу, представниками якого є Г. М. Азаренкова та А. М. Поддєрьогін [66], фінансову діяльність необхідно розглядати, вказуючи на її інструменти – систему форм і методів. Незважаючи на те, що вчені даного напрямку зосереджують увагу на інструментах, вони також не заперечують функціональне призначення фінансової діяльності – фінансове забезпечення, що і є ключовою позицією при визначенні сутності досліджуваного поняття.

Таким чином, під фінансовою діяльністю підприємства слід розуміти цілеспрямований процес формування та ефективного використання фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта для забезпечення його діяльності з метою досягнення поставлених цілей.

Тлумачення терміну «фінансова діяльність» спрямована на зміну розміру і складу капіталу підприємства. В свою чергу термін «капітал» у сучасній науковій літературі має різноманітне тлумачення (додаток А).

Виходячи із економічної сутності категорії «фінансова діяльність підприємства» можна сформулювати її завдання, найбільш загальним із яких є фінансове забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності; пошук резервів збільшення доходів, прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності; виконання фінансових зобов'язань перед суб'єктами господарювання, бюджетом, банками; мобілізація фінансових ресурсів в обсязі, необхідному для фінансування виробничого й соціального розвитку, збільшення власного капіталу; контроль за ефективним, цільовим розподілом та використанням фінансових ресурсів [62]. Для реалізації завдань, що вирішуються в процесі фінансової діяльності, необхідно визначити її напрями, основні та найбільш загальні з них представлені на рис. 1.5.

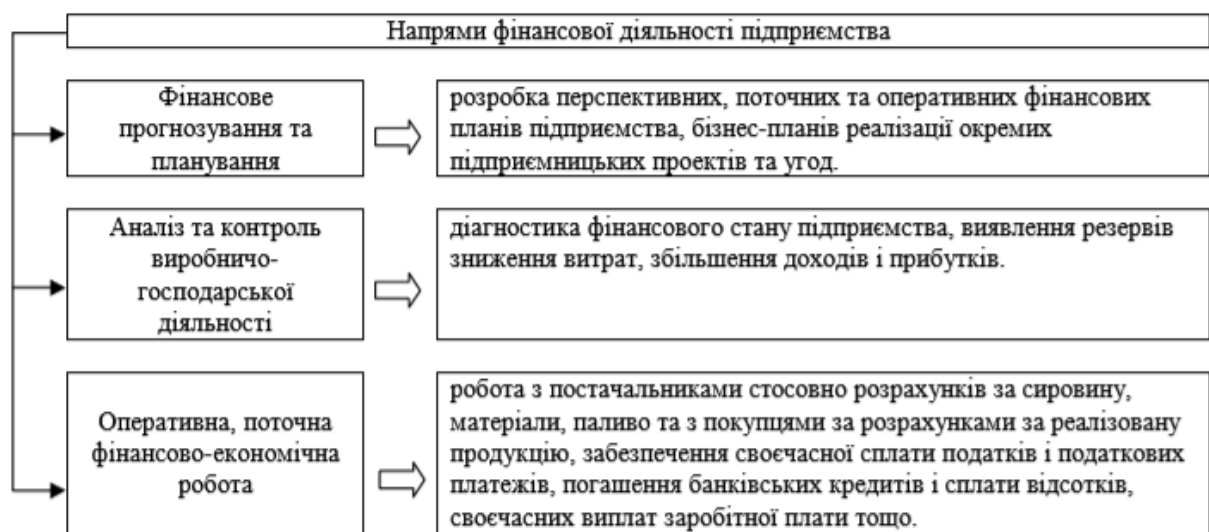

Рис. 1.5. Основні напрями реалізації фінансової діяльності підприємства

Зазначені напрями фінансової діяльності підприємства відображають її функціональне призначення, передбачають аналіз, оцінку, оперативне, поточне та стратегічне управління фінансовими ресурсами підприємства для забезпечення ефективності їх формування та використання.

Організація фінансової діяльності підприємств передбачає застосування різних методів формування і використання ресурсів, а також

контроль за їх оборотом для досягнення економічних цілей підприємств. Методи організації фінансової діяльності підприємств представлені на рис. 1.6.

Рис.1.6. Методи та принципи організації фінансової діяльності підприємства

Як видно з рис 1.6. різниця між даними методами організації фінансової діяльності полягає у встановленні взаємозалежності між фінансовими ресурсами і джерелами їх формування, доходами, витратами та фінансовими результатами. Найбільш поширеним методом організація фінансової діяльності підприємства є комерційний розрахунок. Вирішальну роль у формуванні фінансових ресурсів при застосуванні цього методу відіграють власні кошти, які покривають більшу частину витрат, а також являються гарантом отриманого кредиту.

Комерційний розрахунок виступає високоефективним методом організації фінансової діяльності, оскільки спонукає підприємство до пошуку оптимальних джерел фінансування та раціонального розподілу ресурсів на основі мінімізації витрат та максимізації прибутку. Проте варто зазначити, що хоча комерційний розрахунок і характерний ринковій економіці та сприяє високоефективному господарюванню, при використанні даного методу організації фінансової діяльності залучення коштів відбувається виключно за рахунок власних зусиль і підприємство несе повну відповідальність за своїми зобов'язаннями.

Вагоме місце в системі управління інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства належить контролю, основними принципами побудови якого є: направленість на реалізацію інвестиційної та фінансової стратегії; орієнтованість на стандарти; відповідність методів контролю методам аналізу та планування; своєчасність проведення контролю, що дозволяє усунути поточні відхилення до того, як вони можуть прийняти серйозний характер; гнучкість та простота побудови; економічність, що передбачає рівність обсягів видатків щодо розміру ефекту, який може бути досягнутий в процесі його здійснення.

Управління інвестиційною та фінансовою діяльністю передбачає необхідність застосування достовірної інформації фінансово-економічних розрахунків, які пов'язані з потоками грошових коштів в різні періоди. Вирішальною при цьому є оцінка вартості грошей, яка з часом змінюється з урахуванням норми прибутку на фінансовому ринку. Усі фінансово-економічні розрахунки повинні враховувати темпи інфляції, яка з часом знецінює вартість грошових коштів. Це викликає необхідність реального відображення вартості інвестиційних активів і грошових потоків підприємства.

Усі ці типи комерційної політики набувають сенсу, якщо виходити з гіпотези про збільшення цінності підприємства як найбільш універсального мотиву поведінки керівників підприємства. Цінність підприємства – це різниця ринкової вартості власного капіталу підприємства і ринкової вартості зобов'язань підприємства. Економічний сенс категорії «цінність підприємства» полягає в тому, що цінність підприємства – це те реальне багатство, яке мають (і яке можуть отримати в грошовій формі, якщо вони того побажають і продадуть свою власність) власники підприємства.

Цінність підприємства реально визначається не тим, наскільки великий його капітал (за виключенням, можливо, капіталу, що знаходиться у формі найбільш ліквідних активів), а тим, яке положення цей капітал забезпечує підприємству на ринку його товарів і послуг. Між тим, це положення якраз і

визначається напрямками інвестицій підприємства: якщо вони підвищують його конкурентоспроможність і забезпечують приріст доходності його капіталу, то цінність підприємства збільшується і його власники збагачуються. Інакше інвестиції, формально збільшуючи пасиви підприємства (за рахунок вкладень власного капіталу або залучення позикових коштів, що збільшують зобов'язання), призведуть до зниження цінності підприємства, оскільки ринкова оцінка його капіталу впаде услід за зниженням його конкурентоспроможності і прибутковості. Тому будь-які інвестиції, у тому числі і інвестиції в реальні активи, слід розглядати передусім з точки зору того, як вони впливають на діяльність підприємства.

1.3. Управління інвестиційною та фінансовою діяльністю вітчизняних підприємств

Сьогодні розвиток багатьох підприємств залежить від ефективної організації інвестиційної діяльності, оскільки значна їх частина вже є учасниками інвестиційного процесу, а ще більше прагне долучитися до нього. Залучення інвестицій є можливістю для підприємств забезпечити конкурентні переваги як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Оскільки підприємство є відкритою динамічною соціально-економічною системою, то на його діяльність, зокрема й інвестиційну, впливають чинники внутрішнього і зовнішнього середовища. Саме це спонукає суб'єкти господарювання використовувати ефективну, динамічну і гнучку систему управління, яка спрямована як на ефективне залучення, так і на використання інвестиційних ресурсів і, як наслідок, – забезпечує досягнення стійкого економічного розвитку. Ефективний менеджмент підприємств повинен забезпечити досягнення не тільки економічних, але й інноваційних, соціальних, екологічних та інших цілей від залучених і раціонально використаних інвестиційних вкладень.

Досягнення очікуваного ефекту від інвестиційної діяльності можна забезпечити за допомогою формування та реалізації відповідної системи управління, яка повинна стати інструментом раціонального використання інвестицій, насамперед доцільності визначення їх обсягів і структури, вибору пріоритетів інвестування та підвищення ефективності їх використання.

Оскільки реалізація інвестицій визначається як інвестиційна діяльність, під час якої взаємодіють суб'єкти і об'єкти інвестування, то розгляду вимагає поняття «інвестиційна діяльність». Під інвестиційною діяльністю розуміють сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [8]. Тому доцільне визначити поняття «інвестиційна діяльність» як цілеспрямований комплекс організаційно-економічних заходів фізичних і юридичних осіб та їх об'єднань щодо вкладення та реалізації інвестицій в умовах ризику з метою досягнення позитивного результату в господарській діяльності підприємства (економічного, інноваційного, соціального, екологічного ефекту тощо).

Досягнення задекларованого результату можливе за допомогою забезпечення ефективного функціонування системи управління інвестиційною діяльністю. За С. Шубіною: «Головна мета інвестиційного менеджменту – підвищення ефективності інвестиційної діяльності – спрямовує його механізм на виконання такого комплексу пріоритетних завдань: максимізація різних позитивних екстерналій від інвестування та забезпечення на цій основі високих темпів соціально-економічного розвитку суб'єкта інвестиційної діяльності, його конкурентоспроможності й максимізації ринкової вартості; забезпечення фінансової рівноваги підприємства (фінансової стійкості та платоспроможності); нейтралізація або мінімізація різних ризиків, пов'язаних із інвестуванням тощо» [84].

Сьогодні можна стверджувати про наявність проблем в управлінні інвестиційною діяльністю, тобто про невисокий рівень менеджменту, основними причинами якого є: невідповідність багатьох підприємців до реалізації інвестиційних планів, відсутність повного доступу до ринкової

інформації, слабка адаптованість організаційної структури до змін на ринку, недостатній професіоналізм та досвід керівного складу, низький кваліфікаційний рівень робітників, зайнятих у сфері підготовки техніко-економічних обґрунтувань і рішень.

Менеджмент інвестиційний – система управління інвестиційним процесом, а його головна мета – забезпечити реалізацію загальної та фінансової стратегії компанії [84]. В. Федоренко трактує управління інвестиційною діяльністю як процес управління усіма аспектами інвестиційної діяльності суб'єкта підприємництва [76]. Новикова І. В. пропонує розуміти під управлінням інвестиційною діяльністю підприємства систему принципів, прийомів, методів та управлінських функцій, на основі яких визначаються організаційні форми та механізми управлінського впливу на процеси інвестування з метою забезпечення зростання вартості (цінності) підприємства та його стратегічного розвитку [61, с. 16]. Інший вчений розглядає поняття комплексного інвестиційного управління: це системно інтегрований процес управління сукупністю інвестиційних проектів, які підпорядковані єдиній стратегічній меті підприємства, орієнтований на успішну реалізацію інвестиційної програми підприємства [77, с. 287–288].

На процес управління інвестиційною та фінансовою діяльністю впливають чинники, підконтрольні підприємству (внутрішнє середовище), і чинники, що знаходяться поза сферою його впливу (зовнішнє середовище). Зовнішнє середовища подано макро- і мезорівнем (економічні, політичні, демографічні, соціальні, науково-технічні, соціальні, рівень конкуренції, кон'юнктура ринку, галузеві чинники).

До чинників внутрішнього середовища належать виробничі, кадрові, фінансові, інноваційні, інформаційні, маркетингові тощо. Усі вищеперераховані чинники безпосередньо визначають процес здійснення управлінням інвестиційною діяльністю окремого суб'єкта господарювання у сучасних умовах. Акуленко В. Л. стверджує: "... чим нестабільнішим є економічне середовище, у якому функціонує підприємство, чим частіше

змінюються вимоги, умови, ступінь і характер впливу держави на інвестиційні процеси в економіці, тим актуальнішим є формування гнучких систем управління інвестиційною діяльністю на мікрорівні: методичне, організаційне, економічне забезпечення” [5, с. 67]. Особливістю управління інвестиційною та фінансовою діяльністю є тісний зв’язок із загальною системою управління на підприємстві, оскільки управлінські рішення стосовно інвестицій безпосередньо або опосередковано пов’язані з іншими видами діяльності (операційною (виробничою), збутовою, фінансовою тощо) [36]. Оскільки управління інвестиційною діяльністю є елементом загальної системи управління підприємством, то необхідною є її координація з іншими підсистемами загальної системи управління.

Відповідно під час формування підсистеми управління інвестиційною та фінансовою діяльністю необхідно дотримуватись визначених принципів і етапів (рис. 1.7).

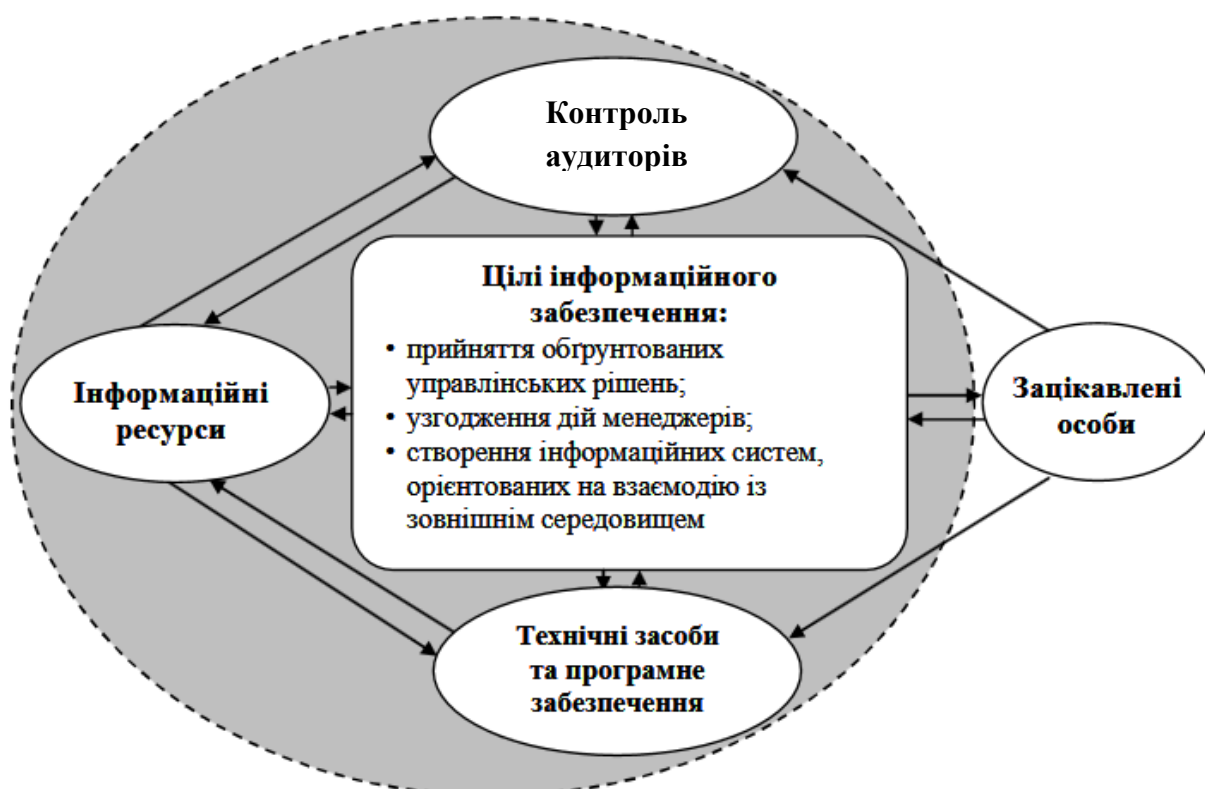
Рис. 1.7. Основні принципи управління інвестиційною та фінансовою діяльністю

Етапами здійснення процесу управління інвестиційною діяльністю є [23, с. 9]:

- дослідження чинників навколишнього середовища;

- формулювання інвестиційних цілей;
- визначення інвестиційної стратегії;
- розроблення та запровадження заходів щодо забезпечення реалізації інвестиційної стратегії;
- оцінювання результативності процесів управління інвестиційною діяльністю.

Узагальнена схема управління інвестиційною та фінансовою діяльністю вітчизняних підприємств подана на рисунку 1.8

де – внутрішнє середовище підприємства

Рис.1.8. Інформаційне забезпечення управління підприємством

Управління інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства має низку цілей, а саме: прийняття обґрунтованих управлінських рішень, узгодженості дій менеджерів, створення інформаційних систем, орієнтованих на взаємодію із зовнішнім середовищем. Для реалізації поставлених цілей необхідний злагоджений взаємозв'язок інформаційних ресурсів, технічних засобів та програмного забезпечення, зацікавлених осіб та зовнішнього контролю аудиторів.

Досягнення мети інвестиційної діяльності можливо забезпечити реалізацією основних функцій управління інвестиційної діяльності. Планування як функція управління передбачає здійснення такого виду управлінської діяльності, який був би спрямований на визначення перспектив та майбутнього стану діяльності підприємства за допомогою реалізації інвестицій. Організування як функція менеджменту та вид управлінської діяльності передбачає процес створення структури управління інвестиційною діяльністю у загальній структурі управління.

Також у процесі управління інвестиційною діяльністю можуть використовуватись різні управлінські підходи: функціональний, процесний, вартісний, структурний, проектний та ін. Вітчизняні підприємства, як правило, використовують функціональний підхід, за якого підприємство розглядається як механізм, що виконує певний перелік функцій, які розподілені між окремими підрозділами та співробітниками. Структурні підрозділи ієрархічно пов'язані між собою і формують функціональні напрямки, кількість яких залежить від кількості та складності завдань організації. Структура підприємства є вертикальною, пірамідальною і функціонує як єдине ціле. Перевагами цього підходу є простота організаційної структури, спеціалізація посадових осіб за певним напрямом і їхня висока компетентність, відсутність дублювання управлінських функцій.

Однак цей підхід не здатен забезпечити швидкості реагування чи адаптації до змін зовнішнього середовища, відповідно складною є реалізація гнучкості менеджменту, яка повинна бути присутня в ефективній системі менеджменту. Процесний підхід можна використовувати під час формування системи управління інвестиційною діяльністю як складової загальної системи управління підприємством, оскільки залучені інвестиції забезпечують досягнення запланованого ефекту (ефектів), що можна трактувати як процес.

Для досягнення такого результату необхідно розробляти плани і прогнози, здійснювати оцінку ефективності, формувати горизонтальну організаційну структуру відповідно до набору процесів, які характерні для

конкретного підприємства. Однак цього складно досягти за низького рівня менеджменту підприємства.

Вартісний підхід управління підприємством полягає у тому, що менеджери підприємства повинні спрямовувати управлінський вплив на збільшення вартості для інвесторів, оскільки останні завжди повинні вкладати свої кошти у прибутковіші активи. Перевагами застосування цього підходу в управлінні є, по-перше, відповідність інтересам власників, по-друге, максимізація вартості компанії може бути критерієм оцінки ефективності її менеджменту.

Також управління інвестиційною та фінансовою діяльністю повинно відповідати принципам стратегічного управління, оскільки інвестиційна та фінансова діяльність має стратегічний характер, що дає можливість підприємству досягати поставлених цілей. Стратегічне управління, побудоване на вартісному підході, передбачає поєднання як чітко формалізованих аналітичних процедур, так і неформалізованих дій та заходів. Вважається, що вартісно-орієнтована логіка управління підприємством якнайбільше відповідає ринковим умовам його функціонування. Саме вартісно-орієнтована модель управління дає змогу розглядати гнучкість як фактор зростання вартості, тому що в її основу покладено інвестиційний погляд на компанію.

За такого підходу поряд з інвестиційними якостями капіталу увага приділяється істотній невизначеності майбутніх результатів та додатковим можливостям, які постійно виникають у процесі функціонування підприємства у середовищі невизначеності, а отже, можуть забезпечувати зростання його вартості.

Отже, динамічність середовища у поєднанні з ефективним менеджментом формують додаткові конкурентні переваги та розглядаються як чинник зростання вартості підприємства. Отже, основними завданнями управління інвестиційною діяльністю підприємства є:

- узгодження інвестиційних потреб та можливостей підприємства;

- підбір і використання ефективних інструментів менеджменту;
- стратегічна та поточна максимізація інвестиційного прибутку підприємства;
- мінімізація інвестиційних ризиків підприємства під час реалізації інвестиційної стратегії;
- підтримання оптимального рівня ліквідності інвестицій підприємства;
- підтримання стійкого фінансового стану підприємства у процесі здійснення інвестиційної діяльності.

Враховуючи наведені визначення та положення, узагальнимо основні характеристики процесу управління інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства:

- 1) управління інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства як складової загальної системи управління є цілеспрямованою діяльністю;
- 2) повинно бути гнучким і здатним швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі;
- 3) ефективність процесу управління може бути досягнута за наявності відповідного інформаційного забезпечення;
- 4) спрямоване на досягнення поставлених цілей: економічних, інноваційних, соціальних, екологічних тощо;
- 5) здійснюватися на основі стратегії розвитку підприємства.

У ході процесу управління інвестиційною та фінансовою діяльністю повинні реалізовуватися наступні основні функції: планування, організація, мотивація, контроль та регулювання. Поряд із реалізацією окреслених вище функцій процес управління повинен використовувати можливості такої нової технології управління як контролінг, що уможливить підвищення ефективності діяльності підприємства. Схематично процес управління інвестиційною та фінансовою діяльністю вітчизняних підприємств зображено на рисунку 1.9.

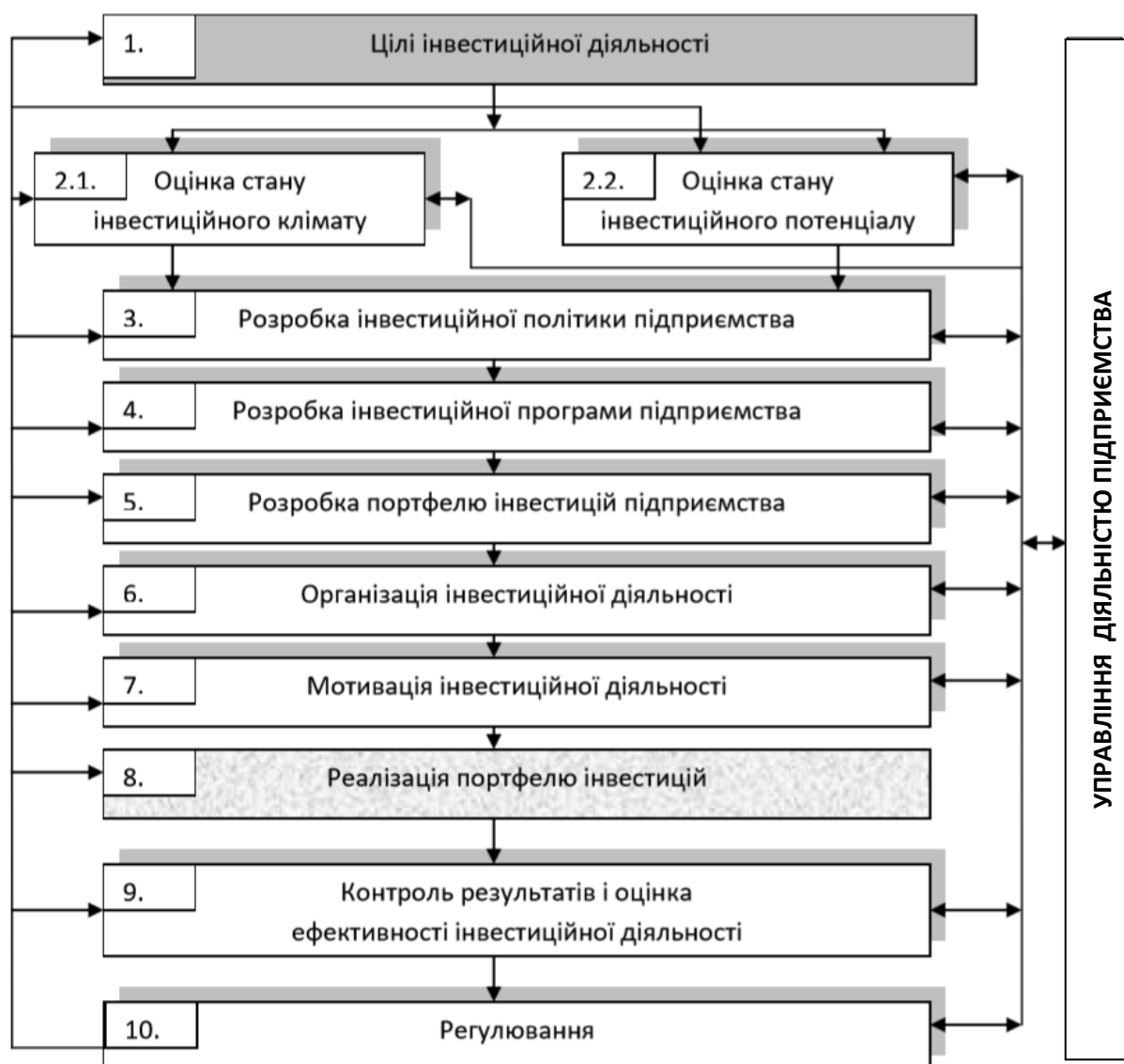

Рис.1.9. Процес управління інвестиційною діяльністю на вітчизняних підприємствах

Цілі інвестиційної діяльності мають бути складовою плану розвитку вітчизняного підприємства і повинні бути визначеними під час стратегічного планування і визначення основних напрямків діяльності підприємства. Враховуючи цілі інвестиційної діяльності, слід провести дослідження можливостей і небезпек інвестиційної діяльності шляхом аналізу стану інвестиційного клімату підприємства та інвестиційного потенціалу. Таке дослідження, на нашу думку, повинен проводити інвестиційний відділ підприємства разом із відділом або зі спеціалістом з контролінгу. Основними напрямками дослідження інвестиційного клімату підприємства повинні бути: дослідження стратегічної сфери (макроклімату) і дослідження стратегічної

зони (мікроклімату). При оцінці стану інвестиційного потенціалу підприємства основними напрямками дослідження на вітчизняному підприємстві повинні бути проектний блок, функціональний блок, ресурсний блок, організаційний блок та управлінський блок. У результаті проведених досліджень керівництво повинно отримати інформацію щодо достатності інвестиційного потенціалу та сприятливості макро- та мікроклімату для здійснення інвестиційної діяльності.

Після реалізації інвестиційної та фінансової діяльності здійснюється контроль та оцінка ефективності реалізації окремих інвестиційних проектів і всього фінансового портфелю в цілому. Контроль за результатами реалізації інвестиційних проектів покликаний визначити ступінь виконання плану щодо реалізації інвестиційної програми підприємства, виявити відхилення від плану (за термінами, обсягами виконаних робіт, фінансовими результатами, ефективністю тощо).

На основі результатів проведеного контролю та оцінки ефективності (застосування аналітичних методів та за необхідності проведення аудиторської перевірки) здійснюють регулювання інвестиційної діяльності, а саме: вносять необхідні корективи в цілі діяльності підприємства, корегують напрямки дослідження інвестиційного клімату та потенціалу підприємства, змінюють стратегії та пріоритети фінансової діяльності підприємства, приймають рішення про припинення реалізації неефективних проектів та перенесення акценту на пріоритетні напрямки діяльності, корегують заходи щодо реалізації проектів, вносять зміни до організаційної структури управління діяльністю з метою її вдосконалення, вносять зміни щодо набору стимулів здійснення інвестиційної діяльності, корегують підконтрольні показники і методи контролю інвестиційної діяльності та вносять корективи щодо процесу контролю та аналізу інвестиційної діяльності, а також контролінгу.

Дослідження інвестиційної та фінансовою діяльності окрім загального за процесом доцільно проводити також за центрами відповідальності. Саме

розподіл діяльності на блоки витрат та отриманих доходів дозволить визначити загальну ефективність діяльності та основні напрями її вдосконалення.

На рис. 1.10 зображено показники інвестиційної та фінансової діяльності підприємства загалом і за центрами відповідальності. Застосування представлених показників дасть змогу контролювати і стимулювати роботу підрозділів досліджуваного підприємства.

Рис. 1.10. Контрольовані показники оцінки інвестиційної та фінансової діяльності

Такий контроль за показниками реалізує, з одного боку, інформаційно-методичну підтримку діяльності підприємства, з іншого – контроль за реалізацією діяльності. Інформаційна функція управління інвестиційною та фінансовою діяльністю реалізується за допомогою системи інформаційної підтримки підприємства, яка передбачає формування підсистем інформаційного забезпечення і діагностики інвестиційної позиції підприємства.

Підсистема інформаційного забезпечення управління інвестиційною та фінансовою діяльністю підприємства повинна містити в собі такі елементи: планування процесу інформаційного забезпечення, організацію інформаційного забезпечення процесу управління інвестиційною діяльністю підприємства, збір та обробку інформації, подання інформації щодо управління інвестиційною діяльністю, формування інформаційної бази управління інвестиційною діяльністю підприємства.

Підсистема діагностики інвестиційної позиції підприємства повинна включати такі елементи, як: моніторинг інвестиційного потенціалу і моніторинг інвестиційного клімату підприємства. Зазначені методи діагностики можна реалізувати шляхом аналітичного дослідження ресурсів підприємства. Для впевненості в правильності дій і отриманих результатів управлінської Методична функція аудиту інвестиційної діяльності передбачає надання інструментарію щодо планування, контролю та аналізу

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА АУДИТУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Особливості обліку витрат і доходів інвестиційної та фінансової діяльності

На сучасному етапі економічного розвитку особливо гостро постає питання щодо активізації інноваційної діяльності виробничих підприємств, що сприятиме підвищенню рівня їх конкурентоспроможності та посиленню позицій на ринку. Інноваційна діяльність потребує значних інвестицій, пов'язаних з розвитком ресурсного, кадрового, інформаційного потенціалу тощо. Таким чином, формування фінансової основи для реалізації інновацій є найважливішим елементом інноваційної політики. Форми і методи залучення ресурсів зі звичних джерел не залишаються постійними через зміни політичної та економічної ситуації в країні.

Діяльність будь-якого підприємства потребує значних витрат на виробництво продукції (робіт, послуг), на забезпечення розвитку виробництва та інших власних потреб. Тому нерідко виникає необхідність у залученні позикових коштів, за користування якими сплачують певні проценти, витрати на які обліковують як фінансові. На сьогодні в обліку на підприємствах розрізняють витрати операційної, фінансової та іншої діяльності. Фінансові витрати, зокрема, включають: проценти за користування позиками банків, банківським овердрафтом; проценти за облігаціями випущеними, вексями виданими; дисконт за облігаціями, амортизацію інших знижок чи премій, пов'язаних із позиками; проценти за фінансову оренду активів тощо.

Життєвий цикл характеризується чіткими межами і взаємозв'язками. Їх встановлення дуже важливо для визначення сфери діяльності та компетенції управління будівельною організацією (рис. 2.1). Для нас більший інтерес

представляють життєвий цикл будівельної продукції та завдання планування витрат на різних його стадіях.

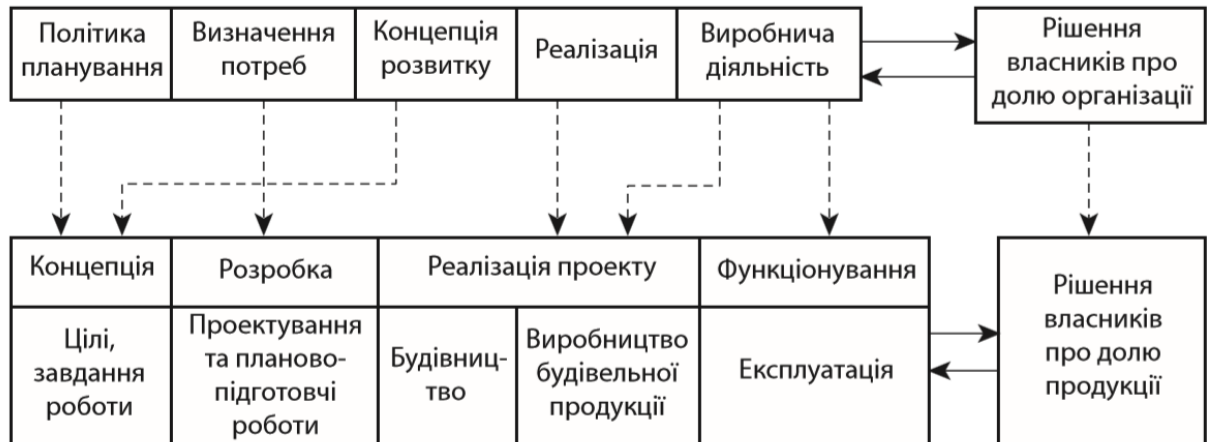

Рис 2.1. Етапи формування витрат інвестиційної діяльності промислового підприємства

Виникнення витрат на певному етапі інвестиційної діяльності визначає ефективність її проведення, адже в загальній сумі зменшує прибуток. Для деталізації доцільно розглянути їх склад на кожному етапі.

1. Концептуальна стадія. Планування витрат починається з вироблення цілей, сформульованих на рівні вищого керівництва організації. Основне призначення плану на цьому рівні – логічно вибудувати ланцюжок робіт по досягненню кінцевих цілей проекту. План базується на моніторингу зовнішнього середовища та знанні внутрішнього стану проекту, від яких залежать постановка і коригування його цілей.

2. Проектування. На цій стадії затверджується склад робіт з робочого проектування і починається проектно-конструкторська діяльність. Підбираються матеріали, які дозволили б розпочати розробку проекту; коригується і затверджується техніко-економічне обґрунтування, яке є основою для проектування. На базі виправленої та затвердженої основи формується нова, наближена оцінка витрат, що включає додаткову інформацію по проекту, що надходить до цього моменту. Оцінювання здійснюється на основі відомостей про обсяги робіт при відомій вартості обладнання і матеріалів. Неточність оцінки – 10–15% [31]

3. Планово-підготовчі роботи. Мета цього етапу – організація випуску будівельної продукції. Після розробки частин плану здійснюється їх взаємне коригування до повної ув'язки і збалансованості з матеріальними ресурсами і часом виконання; встановлюються порядок і черговість виконання робіт, строки і відповідальні виконавці; визначаються джерела і розміри фінансування, а також гранично допустимі витрати по кожному заходу, етапу і виду робіт. Складаються і коригуються в міру виконання робіт плани укладення контрактів, залучення персоналу, консультантів, підрядників, виконання допоміжних робіт по проекту.

4. Будівництво, випуск кінцевої будівельної продукції. На стадії будівництва в складі проекту виконання робіт (ПВР) і організаційно-технологічних заходів розробляються календарний план виконання робіт по об'єкту або комплексу робіт, комплексний мережевий графік, будагентплан об'єкта, графіки надходження на об'єкт будівельних матеріалів і руху робочих, технологічні карти (включаючи погодинні графіки), заходи з виконання різних видів робіт, пропозиції щодо оперативно-диспетчерського управління. При розробці програми робіт у будівельних організаціях здійснюється коригування календарних планів зведення об'єктів, графіків надходження ресурсів та інших документів ПВР з урахуванням реально створених виробничих ситуацій, наявності трудових і матеріальнотехнічних ресурсів, готовності фронту робіт.

5. Реалізація будівельної продукції. Для проектів будівництва будівель і споруд реалізація означає закінчення будівельно-монтажних і пусконаладжувальних робіт. Стадія реалізації включає контроль, коригування і виконання всіх планів проекту. На цій стадії плануються витрати на реалізацію маркетингових заходів і концепцію бенчмаркінгу [83]. Саме на цій стадії утворюється прибуток, який безпосередньо пов'язаний з прогнозами, зробленими на концептуальній стадії проекту. Відмінними рисами цієї стадії є стабілізація зростання прибутку, визнання продукту споживачем, зниження його собівартості. Однак наприкінці стадії, коли

спостерігаються перші ознаки абсолютного зниження прибутку, стають актуальними завдання оновлення ряду продукції та розробки її нових видів. На цьому етапі зростає значення планування стратегічних завдань (пошук нових ідей, їх розроблення, випробування, просування на будівельний ринок та ін.) і, відповідно, перспективного планування витрат.

6. Експлуатація будівельної продукції. Мета планування – забезпечення гарантійного періоду будівельної продукції і, як результат, підвищення конкурентного статусу будівельної фірми.

7. Утилізація будівельної продукції. Завданням планування на завершальній стадії життєвого циклу будівельної продукції є швидкий відхід з ринку і заміна застарілої продукції новою. Ліквідація проекту може здійснюватися як одномоментно, так і по частинах. Але це буде вже інший проект. Для розуміння значущості планування витрат на різних стадіях життєвого циклу будівельної продукції корисно графічно представити час (тривалість) кожної стадії та витрати.

Витрати на концептуальній стадії мінімальні, на наступних стадіях вони зростають швидше. Наприклад, витрати на проектування в десятки разів більше витрат на маркетинг і моніторинг будівельних ринків, витрати на планово-підготовчі роботи у 2–5 разів вище витрат на проектування, а будівництво вимагає ще більших витрат [31]. Чим конкретніше програма діяльності підприємства, тим точніше стає процес ідентифікації витрат, тим ефективнішим є управління витратами, спрямоване на економію ресурсів, зниження собівартості робіт.

Другою діяльністю, яка формує інші витрати і доходи підприємства є фінансова діяльність. Вчені-економісти, які досліджували фінансову діяльність підприємства, визначають її як :

- діяльність, спрямовану на формування капіталу підприємства;
- діяльність з управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання;
- діяльність зі створення необхідних умов для розвитку бізнесу;

- діяльність з організації руху грошових коштів;
- систему використання різних форм і методів фінансового забезпечення функціонування підприємств;
- цілеспрямована система заходів для досягнення поточних і стратегічних завдань розвитку;
- діяльність, яка здійснюється шляхом планування, аналізу і контролю за фінансовими ресурсами.

2.3. Аудит витрат і доходів фінансової діяльності підприємства

За умов нестабільної економічної ситуації в державі, постійних змін законодавства виникає нагальна потреба підвищення якості інформаційного забезпечення системи управління, що нерозривно пов'язано з удосконаленням функціонування підсистеми управління власним капіталом.

Зовнішні та внутрішні користувачі фінансової звітності потребують повної, достовірної та неупередженої інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень оперативного та перспективного характеру фінансування та вкладання капіталу, розвитку стратегії фінансової діяльності. Підтвердженню достовірності інформації в обліку і звітності сприяє проведення аудиторської перевірки. Досить новим і важливим об'єктом аудиту є саме фінансова діяльність, оскільки від її грошових потоків змінюється величина власного і позикового капіталу підприємства.

Фінансова діяльність підприємства належить до високоризикованих об'єктів аудиторської перевірки, оскільки фінансові операції з асоційованими, дочірніми підприємствами та підприємствами спільної діяльності є операціями з пов'язаними сторонами. Аудиторський ризик за такими операціями є високим і проведення аудиту потребує використання значних аудиторських процедур по суті.

Метою аудиту фінансової діяльності підприємства є з'ясування достовірності даних первинних документів, облікових реєстрів та фінансової

звітності щодо фінансової діяльності, відповідності ведення обліку прийнятій обліковій політиці, дотримання положень П(С)БО, вимог чинних нормативних актів та законодавства України. При розробці загального плану та програми аудиторської перевірки фінансової діяльності підприємства аудитори враховують п'ять видів тестів для визначення, чи фінансові звіти достовірно представляють фінансову діяльність підприємства. Ці тести відображено на рис. 2.7, а також зв'язок між усіма видами тестів та моделлю аудиторського ризику.

Як показано на рис. 2.7, модель аудиторського ризику залежить від видів аудиторських тестів. Процедури для досягнення розуміння та тести контролю зменшують ризик контролю, тоді як аналітичні процедури та тести статей балансу використовуються для забезпечення запланованого ризику не виявлення [1, с. 370]. Тести господарських операцій впливають на ризик контролю та на запланований ризик невиявлення, тому що вони використовуються для перевірки ефективності внутрішнього контролю та кожної грошової суми господарських операцій. Дієва, ефективна система внутрішнього контролю на підприємстві може зменшити інформаційний ризик в обліку.

Аудитор повинен оцінити ризик контролю з метою розробки адекватної програми аудиторської перевірки фінансової діяльності. Так, згідно з МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків суттєвих викривлень через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища аудитор повинен виявити й оцінити ризики суттєвого викривлення на рівні фінансових звітів і на рівні твердження за класами операцій, залишками на рахунках та на рівні розкриття інформації. Аудитор використовує оцінку ризиків для визначення характеру, часу та обсягу подальших процедур аудиторської перевірки [56, с. 286]. У зазначеному міжнародному стандарті аудиту наводиться перелік питань, які потребують значної уваги аудитора, серед яких виділено аспекти фінансування: структура групи — основні дочірні підприємства та асоційовані суб'єкти господарювання, в тому числі

консолідовані і неконсолідовані структури; структура заборгованості, в тому числі умови, обмеження, гарантії та позабалансові фінансові угоди; лізинг основних засобів для використання у бізнесі; фактичні власники (місцеві, іноземні, ділова репутація та досвід); зв'язані сторони; використання похідних фінансових інструментів [1, с. 301].

Отже, господарські процеси фінансової діяльності підприємства належать до сфер підвищеного аудиторського ризику і потребують спрямування достатнього обсягу аудиторських ресурсів. На етапі досягнення розуміння системи внутрішнього контролю аудитор повинен зосередити увагу на вивченні розробки та функціонуванні внутрішнього контролю підприємства з метою ефективного планування аудиторської перевірки операцій фінансової діяльності. При одержанні попереднього розуміння системи внутрішнього контролю аудитор має оцінити ризики суб'єкта господарювання, процедури контролю, інформаційну систему та комунікації, а також здійснення моніторингу щодо операції фінансової діяльності підприємства.

Аудитор також оцінює компетентність персоналу протягом цієї фази перевірки. Якщо аудитор приймає рішення проводити тести контролю, то вони в подальшому виконуються на окремій стадії аудиторського процесу. Часті помилки в обліку фінансової діяльності, чи відсутність узгодження між звітами, — наприклад, про кредити, їх повернення, відсотки, фінансову оренду тощо, — в подальшому свідчать про недостатню компетентність персоналу.

Оскільки внутрішній контроль складається з працівників, які виконують різні функції, недоліки, спричинені некомпетентністю, дуже важливі. Тому аудитору слід розширити незалежні аудиторські процедури по суті, якщо персонал підприємства складається з осіб, які є недостатньо некомпетентними, щоб контролювати та обліковувати операції належним чином. Основне завдання досягнення розуміння внутрішнього контролю аудитором — це попередньо оцінити ризик контролю для кожної

господарської операції (чи групи операцій) фінансової діяльності підприємства.

Основним інформаційним джерелом внутрішнього аудиту виступають первинні документи, які мають безпосередній вплив на формування бухгалтерських записів, складання облікових реєстрів та форм звітності. Первинні облікові документи в процесі внутрішнього аудиту підприємства можна класифікувати наступним чином:

1. Бухгалтерські та установчі документи: установчий договір; статут; облікова політика підприємства; типовий договір про обслуговування емісії цінних паперів; акт приймання-передачі пакету акцій відкритого акціонерного товариства; заява про реєстрацію випуску акцій; заява про реєстрацію випуску акцій у разі збільшення розміру статутного капіталу за рахунок реінвестиції; заява про реєстрацію випуску акцій у разі збільшення розміру статутного капіталу за рахунок спрямування прибутку до статутного капіталу; акція; журнал реєстрації акцій і т. д.

2. Документи СВК, надані службою внутрішнього контролю: підтвердження СВК правильності формування статутного капіталу; підтвердження СВК сум емісійного доходу; підтвердження СВК правильності формування бухгалтерських проведень та формування форм фінансової звітності і т. д.

3. Аналітичні документи: висновок аналітичного відділу про динаміку і співвідношення власного і позикового капіталу; висновок аналітичного відділу про рентабельність капіталу і т. д.

Перевірка зазначених документів дозволить внутрішнім аудиторам виділити основні порушення, а також застосувати аудиторські процедури «по суті»: формування статутного та інших капіталів суб'єкта підприємництва; нарахування та виплата дивідендів; операцій з цінними паперами власної емісії; перевірка розподілу прибутку та ін.

Для використання даних процедур аудиторіві необхідно мати чітку методику проведення перевірки, яка розробляється на стадії планування та

спрямована на збір аудиторських доказів з метою проведення аналізу та запровадження заходів щодо підвищення ефективності використання власного капіталу.

Внутрішньому аудиторіві на стадії планування необхідно чітко визначити напрями перевірки та ефективно застосувати обрані процедури аудиту у процесі проведення аудиту власного капіталу. Серед основних напрямів проведення внутрішнього аудиту доцільно зосередити увагу на таких:

1. Внутрішній аудит статутного капіталу. На даному етапі проведення внутрішнього аудиту необхідно застосовувати такі процедури аудиту: перевірка вимог щодо правильності формування власного капіталу підприємства згідно з законодавством України; перевірка видів і кількості випущених та розміщених акцій; перевірка обґрунтованості збільшення (зменшення) уставного капіталу, та правильності відображення даних операцій на рахунках бухгалтерського обліку та ін.

2. Внутрішній аудит додаткового та резервного капіталів. На даному етапі проведення внутрішнього аудиту необхідно застосовувати такі процедури аудиту: перевірка правильності та доцільності формування резервного капіталу; перевірка правильності уцінки (дооцінки) активів підприємства; перевірка правильності зроблених бухгалтерських записів; перевірка дотримання вимог щодо формування додаткового капіталу та ін.

3. Внутрішній аудит прибутку підприємства. На даному етапі проведення внутрішнього аудиту необхідно застосовувати такі процедури аудиту: перевірка правомірності використання прибутку підприємства згідно вимог чинних законодавства; перевірка правильності відображення операцій з визначенням прибутку (збитку) на рахунках бухгалтерського обліку і фінансової звітності та ін.

Якщо аудитор попередньо оцінить ризик контролю на низькому чи середньому рівні, то такий рівень має бути підтверджений відповідними доказами, які одержуються за допомогою тестів контролю. Тести контролю

здійснюються для визначення відповідності розробки та операційної ефективності системи внутрішнього контролю щодо фінансової діяльності підприємства. Тести контролю можуть набувати одну чи більше з таких форм: додаткове спостереження та ознайомлення із діяльністю, пов'язаною з контролем; опитування відповідного персоналу підприємства; повторна обробка (спроба здійснення процедур як клієнт); перевірка документації і тестування.

Для деяких цілей процедури досягнення розуміння системи внутрішнього контролю можуть забезпечити певну доказову базу для зниженого рівня ризику контролю. Кількість додаткових доказів, які вимагаються для тестів контролю, залежить від збільшення обсягу доказів, необхідних для досягнення розуміння, та від запланованого зниження ризику контролю. Найважливішою формою тестування засобів контролю на другій стадії аудиторського процесу є дослідження документів, яке включає в себе перевірку документації стосовно операцій і подій та виявлення помилок, припущених у ході обробки облікової інформації. Виявивши помилки у вибірці, аудитор розповсюджує їх на сукупність і досягає цим кращого розуміння внутрішнього контролю, остаточного оцінювання ризику контролю та одержує базу для розробки незалежних аудиторських процедур по суті. На рис. 2.8 відображено схему послідовності оцінювання системи внутрішнього контролю щодо операцій з одержання кредитів.

Рис.2.8. Модель оцінювання ризику контролю щодо операцій з одержання кредитів

Тести по суті (тести на відповідність) — це процедури, розроблені для тестування помилок у грошовому вираженні, що прямо впливають на достовірність фінансових звітів. Такі помилки (часто їх ще називають монетарними помилками) є чистим відображенням помилок на рахунках обліку. Доцільно визначити три типи тестів на відповідність: тести господарських операцій, аналітичні процедури та тести статей балансу. Метою тестів на відповідність господарських операцій фінансової діяльності є визначення, чи всі шість цілей, пов'язаних із аудитом операцій, були досягнуті для кожного виду господарських операцій. Наприклад, аудитор

виконує тести господарських операцій, щоб з'ясувати, чи відображені операції існують та чи всі існуючі господарські операції відображені.

Підхід до розробки тестів контролю та тестів на відповідність полягає у забезпеченні аудиторських цілей, пов'язаних із господарськими операціями. Доцільно використовувати 4-етапний підхід, якщо аудитор планує зменшити оцінений ризик контролю:

1. Встановити завдання аудиту, пов'язані із господарськими операціями фінансової діяльності підприємства.

2. Визначити ключові моменти системи внутрішнього контролю, які зменшують рівень ризику контролю щодо кожної господарської операції фінансової діяльності підприємства відповідно до завдань аудиту.

3. Для всього внутрішнього контролю, який визначений для підтримання чи зменшення початково оціненого ризику контролю, розробити відповідні тести контролю.

4. Для потенційних видів помилок, пов'язаних із аудиторськими цілями щодо господарських операцій, розробити відповідні тести господарських операцій, беручи до уваги слабкі місця у внутрішньому контролі та очікуваних результатах тестів контролю попереднього етапу.

Аудитори здійснюють великий обсяг аналітичних процедур під час будь-якого аудиту, тому що вони результативні і не потребують значних витрат. Аналітичні процедури здійснюють на трьох різних стадіях аудиту: на стадії планування, щоб допомогти аудитору зрозуміти бізнес клієнта та визначити, які докази необхідно одержати для забезпечення прийняттого аудиторського ризику; під час аудиту, особливо, при виконанні тестів господарських операцій по суті; близько до завершення аудиту як прикінцева перевірка на доцільність. Методологія розробки аудиторських процедур для тестів статей балансу є орієнтованою на цілі аудиту, пов'язані із балансом. Розробка цих процедур є зазвичай найскладнішою частиною всього процесу планування і вимагає значного професійного судження аудитора (рис. 2.10).

На підставі результатів вивчення первинних документів та аудиторських процедур внутрішній аудитор проводить аналіз за такими напрямками:

- ❖ аналіз складу і структури власного капіталу суб'єкта підприємництва;
- ❖ оцінка ефективності використання власного капіталу;
- ❖ визначення факторів, які впливають на зміну величини власного капіталу;

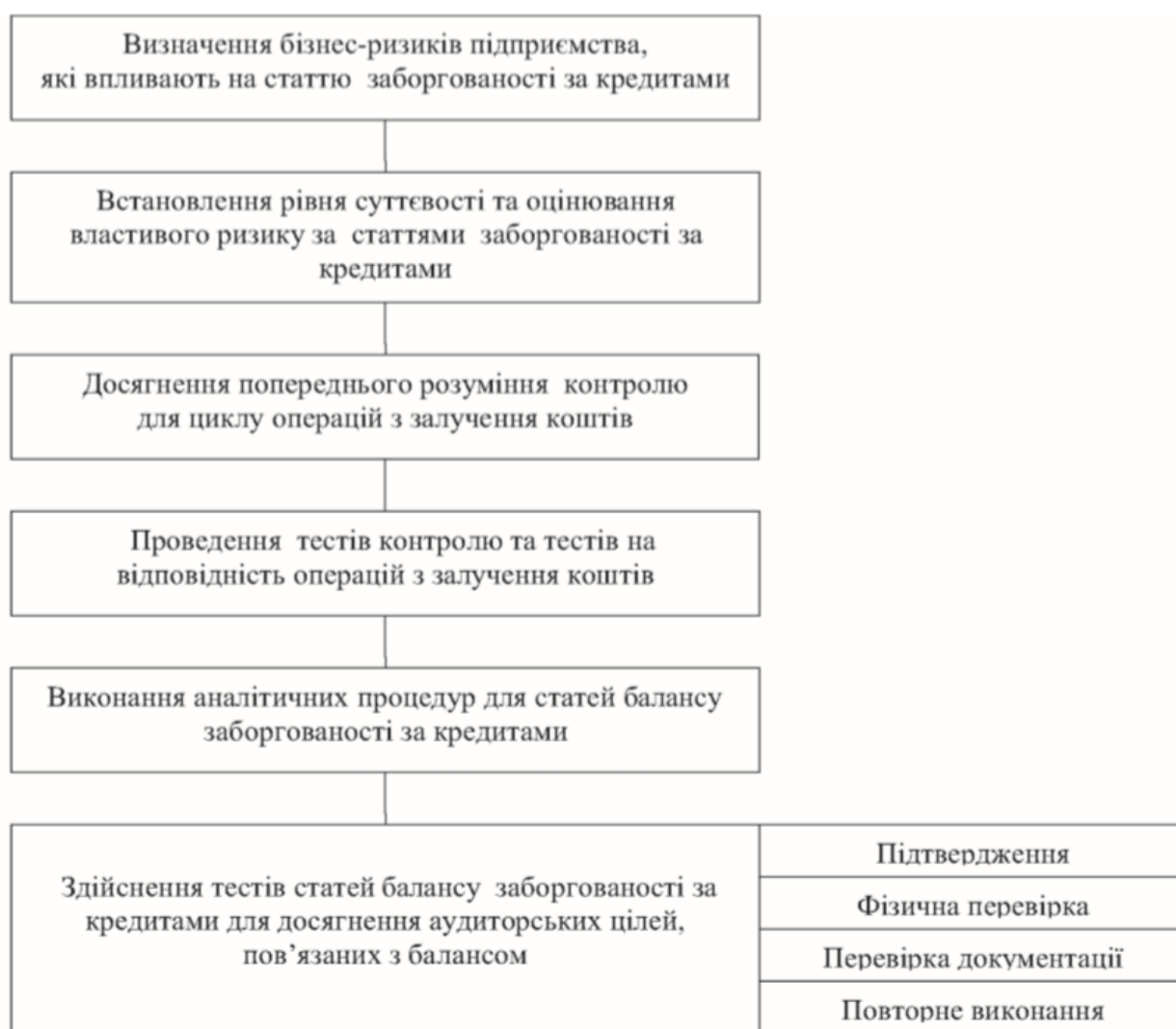

Рис. 2.10. Модель аудиту тестів статей балансу заборгованості за фінансовою діяльністю

- ❖ аналіз рентабельності власного капіталу.

Під час застосування аналітичних процедур аудитор отримує такі показники:

- коефіцієнт збільшення власного капіталу;

- коефіцієнт зменшення власного капіталу;
- коефіцієнт оборотності власного капіталу;
- рентабельність власного капіталу;
- інтегральний показник ефективності використання власного капіталу.

Проведення фінансового аналізу дозволить аудитору розробити рекомендації за визначенням напрямів підвищення ефективності використання власного капіталу.

Необхідно зазначити, що напрями проведення аудиту, а також застосування аудиторських процедур і методів економічного аналізу можуть змінюватися, виходячи із специфіки діяльності суб'єкта підприємництва.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ВИТРАТ І ДОХОДІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Організація внутрішнього контролю інвестиційної та фінансової діяльності

Робота підприємства прямо залежить від ефективно побудованої системи внутрішнього контролю, яка, у свою чергу, повинна повністю відповідати вимогам підприємства щодо виду та специфіки господарської діяльності, спеціалізації, масштабу, наявних ресурсів, організаційної структури, місії та цілей. Ефективно впроваджена система внутрішнього контролю крос-функціонально дає можливість організації досягати поставлених цілей та вирішувати задачі задля реалізації своєї місії.

Контроль на усіма бізнес-процесами повинен забезпечувати контроль за операціями з обліку витрат, об'єктивну оцінку реального стану підприємства, виявлення потужностей, які не використовувалися, оцінку свого потенціалу та прогнозування розвитку.

Ефективно побудована система внутрішнього контролю стає засобом контролю за ризиками, допомагає підприємству в досягненні поставлених цілей та виконанні завдань шляхом виявлення та усунування загроз на всіх рівнях впровадження нових чи здійснення існуючих процесів, що є важливим для об'єктивної оцінки потенціалу, розвитку і ефективності роботи підприємства. Підходи вчених щодо визначення поняття внутрішнього контролю різняться між собою, а інколи суперечать один одному в своїх трактуваннях, а є і такі, які схожі та навіть ідентичні. Дослідження визначення трактування поняття внутрішнього контролю відображені в додатку Д.

Організація внутрішнього контролю кругообігу капіталу передбачає: визначення суб'єктів здійснення контрольних процедур, визначення об'єктів, що підлягають контролю, ідентифікацію основних завдань здійснення внутрішнього контролю кругообігу капіталу, систематизацію джерел інформації, що є основою для здійснення контролю. Схема організації внутрішнього контролю кругообігу капіталу підприємства може бути представлена у вигляді рис. 3.1.

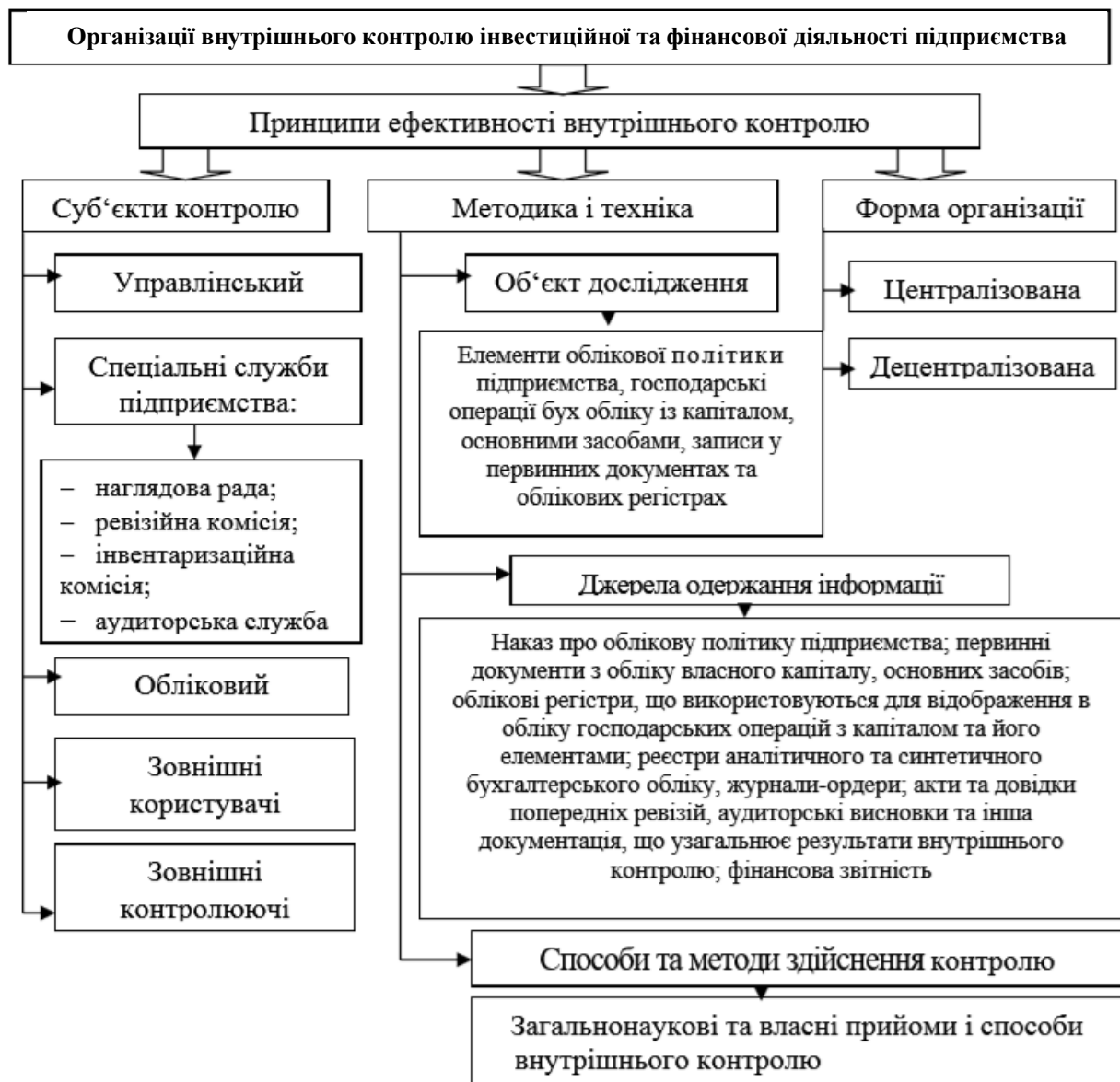

Рис. 3.1. Схема організації внутрішнього контролю інвестиційної та фінансової діяльності

З рис. 3.1 випливає, що організація внутрішнього контролю інвестиційної та фінансової діяльності підприємства повинна бути цілісною

системою взаємопов'язаних способів, прийомів і методів, що охоплює весь комплекс процедур внутрішнього контролю, починаючи з формування інформаційної бази та завершуючи узагальненням результатів контролю з використанням спеціальних прийомів аналізу.

Контроль став частиною управління будь-яким складним об'єктом, ефективність якого забезпечує реалізацію цілого комплексу завдань в інтересах функціонування об'єкта й досягнення бажаних напрямів його розвитку. Практика господарювання сучасних підприємств засвідчує, що управліннями приймається щоденно чимало рішень, але їх ефективність залишається на низькому рівні. Причинами такого явища виступають об'єктивні та суб'єктивні чинники, але основна питома вага припадає на такий чинник, як організація системи контролю.

Основні етапи контролю та ревізії реальних інвестицій:

1. Перевірка обсягу інвестиційних витрат в цілому за проектом та по окремих періодах їх здійснення.
2. Перевірка доцільності залучення джерел фінансування та термінів інвестування.
3. Перевірка умов договорів підряду та кошторисної документації щодо операцій капітального будівництва (виготовлення основних засобів).

Інвестиції у відтворення основних засобів на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень. Завдання контролю і ревізії інвестиційної діяльності полягає у сприянні найбільш раціональному використанню майнових і інтелектуальних цінностей при створенні і модернізації основних засобів, реалізації цільових комплексних програм економічного і соціального розвитку країни через капітальні вкладення. Відповідно до завдань контролю визначають об'єкти, джерела інформації і методичні прийоми контролю операцій з інвестиційної діяльності та реалізації її результатів. Основні об'єкти контролю реальних інвестицій представимо на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Основні об'єкти контролю інвестицій

Порушення інвестиційної діяльності, що спричинили збитки, розмір їх та відповідальні особи – контроль перевіряє, щоб визначити розмір збитків і встановити відповідальних за це осіб. Капітальні вкладення в інвестиційній діяльності передбачають приріст виробничих потужностей на діючих підприємствах від технічного переоснащення і реконструкції, нового будівництва, введення в дію об'єктів, споруд і виробничих потужностей, ліміти державних капітальних вкладень і будівельно-монтажних робіт та інших інвестицій.

Отже, внутрішній контроль інвестиційної діяльності підприємств, з одного боку, є процесом, направленим на досягнення цілей і завдань організації, а з другого боку — це результат управління плануванням, організацією і моніторингом управління інвестиціями підприємства в цілому і окремих проектів усередині його. Проведений аналіз дозволив визначити внутрішній контроль інвестиційної діяльності підприємств як функцію управління інвестиційною діяльністю, що спрямована на забезпечення зворотного зв'язку у контурі фінансового управління; як самостійну систему

інвестиційного менеджменту, що має специфічні методи та процедури; як процес перевірки виконання і забезпечення реалізації всіх управлінських рішень в області інвестиційної діяльності з метою реалізації інвестиційної стратегії. Внутрішній контроль інвестиційної діяльності підприємств має специфічні цілі, завдання та способи реалізація відповідно до етапу його реалізації, вивчення яких забезпечило розробку його концептуальної моделі, яка визначає його специфіку у розрізі попереднього, поточного та наступного внутрішнього контролю (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Концепція внутрішнього контролю інвестиційної діяльності
підприємств**

Елементи / етапи	Попередній внутрішній контроль	Поточний внутрішній контроль	Наступний внутрішній контроль
Сутність	Здійснюється до ухвалення інвестиційного рішення шляхом техніко-економічного обґрунтування проєктів, вивчення проєктно-кошторисної документації, ступеня ризику	Здійснюється протягом реалізації поточних інвестиційних планів (місяць, квартал)	Здійснюється після здійснення господарських операцій і на основі вивчення фінансово-господарських операцій по первинних документах, даних реєстрів бухгалтерського обліку і фінансової звітності
Мета	попередити можливу збитковість здійснення інвестиційного проєкту, передбачуваний ризик через незаконні дії і проведення заборонених законодавством операцій	виявити небажані відхилення від намічених напрямів інвестиційної діяльності по бізнес-плану, які входять до попереднього аналізу не були враховані	перевірка доцільності і законності проведення господарських операцій за певний період, виявлення недоліків в роботі
Завдання	збір інформації про інвестиційну привабливість підприємства; визначення потенційної доцільності реалізації проєкту, його абсолютної ефективності;	збір необхідних доказів та виявлення відповідності проєкту критеріям, узгоджених з інвестором; контроль виконання запланованих в проєкті заходів (по термінах, повноті, якості, цільовому використанню ресурсів);	виявлення відхилення фактичних показників від запланованих в проєкті, встановлення їх причин; розробка рекомендації для прийняття управлінських рішень; оцінка всього процесу прийняття та реалізації

	визначення переваг даного проекту в порівнянні з альтернативними; аналіз впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища; аналіз методики планування інвестиційних проектів; планування майбутніх операцій підприємства та оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів; розробка системи показників для оцінки ефективності інвестиційних проектів	своєчасне виявлення та усунення умові факторів, які заважають ефективному здійсненню інвестиційних проектів; коригування інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання та його структурних підрозділів, аналіз причин відхилень від планових показників	після інвестиційних рішень, що дає змогу поліпшити оцінку наступних інвестиційних проектів; виявлення корисної інформації, яка допомагає поліпшити майбутні інвестиційні рішення за допомогою виділення та визначення проблем та труднощів, які виникають при капіталовкладенні
Принципи	Відповідальності, збалансованості, своєчасності повідомлення про відхилення, інтеграції, постійності, комплексності, узгодженості пропускну здатності різних ланок системи внутрішнього контролю, розподілу обов'язків, дозволу і схвалення, спрямованості на реалізацію розробленої інвестиційної стратегії підприємства, багатофункціональності, орієнтованості на кількісні стандарти, гнучкості, простоти, економічності		
Об'єкти	Дії, події, господарські операції, діяльність центрів відповідальності, управлінські рішення за основними аспектами інвестиційної діяльності підприємства		
Суб'єкти	Штатні внутрішні аудитори, керівники і співробітники відділів управління підприємств, а також посадові особи інших підрозділів відповідно до покладених на них службових обов'язків		
Джерела ін.-формації	Фінансова звітність, первинні документи, статистичні дані, законодавчі та нормативні акти, результати маркетингових досліджень, дані бухгалтерського, податкового, управлінського, виробничого обліку та інші		

Цілі внутрішнього контролю інвестиційної діяльності підприємств співпадають з його результатами; перш за все це: надійність і повнота інформації; відповідність політиці, планам організації та діючому законодавству; забезпечення збереження активів; економічне і ефективне використання інвестиційних ресурсів; досягнення поставленої перед організацією мети і завдань. Основними завданнями внутрішнього контролю інвестиційної діяльності підприємств є визначення потенційної доцільності реалізації проекту; оцінка ступеню ризику інвестиційного проекту; побудова

системи інформаційних (звітних) показників із кожного напрямку реалізації інвестиційного проекту; контроль виконання запланованих в проекті заходів; аналіз основних причин, які призвели до відхилення фактичних результатів від передбачених; виявлення резервів та можливостей нормалізації ходу реалізації проекту; оцінка результатів реалізації проекту; виявлення корисної інформації щодо поліпшення якості майбутніх інвестиційних рішень. Під об'єктами контролю розуміють все те, на що направлена контрольна діяльність суб'єкта контролю. У зв'язку з цим, об'єктами внутрішнього контролю інвестиційної діяльності підприємств є ресурси, діяльність центрів відповідальності, господарські процеси та їх результати, також управлінські рішення за основними аспектами інвестиційної діяльності підприємства.

Діяльність суб'єктів інвестиційного контролю спрямована на дослідження стану та характеру трансформації об'єктів інвестиційної діяльності. Об'єкти інвестиційного контролю можна умовно розділити на дві групи: матеріальні та нематеріальні. До матеріальних об'єктів необхідно віднести будь-яке майно, в тому числі основні фонди та оборотні кошти в усіх галузях та сферах народного господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічну продукцію тощо [75], тобто матеріальні вимірювані об'єкти, що трансформуються в процесі інвестиційної діяльності з метою досягнення поставлених управлінських цілей. До нематеріальних об'єктів інвестиційного контролю належать інтелектуальні ресурси, майнові права, організаційні структури, інформаційні потоки тощо. Наряду з цим автор вважає, що до нематеріальних об'єктів інвестиційного контролю слід віднести управлінські рішення у сфері інвестиційної діяльності підприємства: їх оптимальність, ефективність, раціональність та адекватність поточним соціально-економічними умовам.

3.2. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства

Аналіз інвестиційної діяльності підприємства повинен базуватися на ретроспективному та перспективному погляді. Тобто потрібно проаналізувати інвестиційну діяльність підприємства у попередніх періодах, ефективність здійснення цих інвестицій, їх вплив на фінансово-економічний стан підприємства, ступінь інвестиційної активності, інвестиційний досвід підприємства. В економічній літературі найбільше уваги приділяється перспективному аналізу інвестицій з точки зору майбутніх доходів від інвестиційних проектів [46]. Бланк І. А. виділяє три види аналізу інвестиційної діяльності в даному часовому аспекті: попередній, поточний (оперативний) та наступний (ретроспективний) та виділяє як окремий вид аналізу – коефіцієнтний [13]. Запропоновані коефіцієнти аналізу інвестиційної діяльності підприємства відображають дохідність (рентабельність) та оборотність, але потребують конкретизації та орієнтації на фінансову звітність. З точки зору зовнішнього інвестора, якому доступна лише публічна фінансова звітність, необхідно розробити таку систему показників, яка спирається на дані балансу, звіту про фінансові результати та звіту про рух грошових коштів. Дані цих форм звітності є основними результатами діяльності підприємства, які інвестор в змозі оцінити та прийняти обґрунтоване інвестиційне рішення щодо доцільності потенціального інвестування коштів.

При цьому доцільно вирішувати і, умовно кажучи, протилежну задачу, а саме, чи відповідають діючі форми звітності задачам аналізу і якого удосконалення вони потребують. Перш ніж оцінювати ефективність існуючих методик, треба зауважити, що дана стаття більш присвячена аналізу інвестиційної активності підприємства. В даному випадку під інвестиційною активністю (або ж активністю інвестиційної діяльності) слід розуміти регулярність та наявність ефективного досвіду реалізації

інвестиційних проектів на підприємстві. З цією метою розраховуються та аналізуються наступні показники:

- чиста приведена вартість інвестицій;
- рентабельність інвестицій;
- внутрішня норма дохідності проекту;
- період окупності та ін.

Сутність цих методів полягає в аналізі планованого доходу від проекту, але ж ніяк не пов'язане з діяльністю підприємства. Ці методи забезпечують визначення дохідності самого проекту, а не поліпшення фінансово-економічного стану підприємства. Для збільшення інформативності результатів аналізу доцільно розглядати проекти у зв'язку з підприємствами – реципієнтами інвестицій. Отже аналіз інвестиційної діяльності підприємства доцільно проводити в декількох аспектах, як це відображено на рис. 3.3.

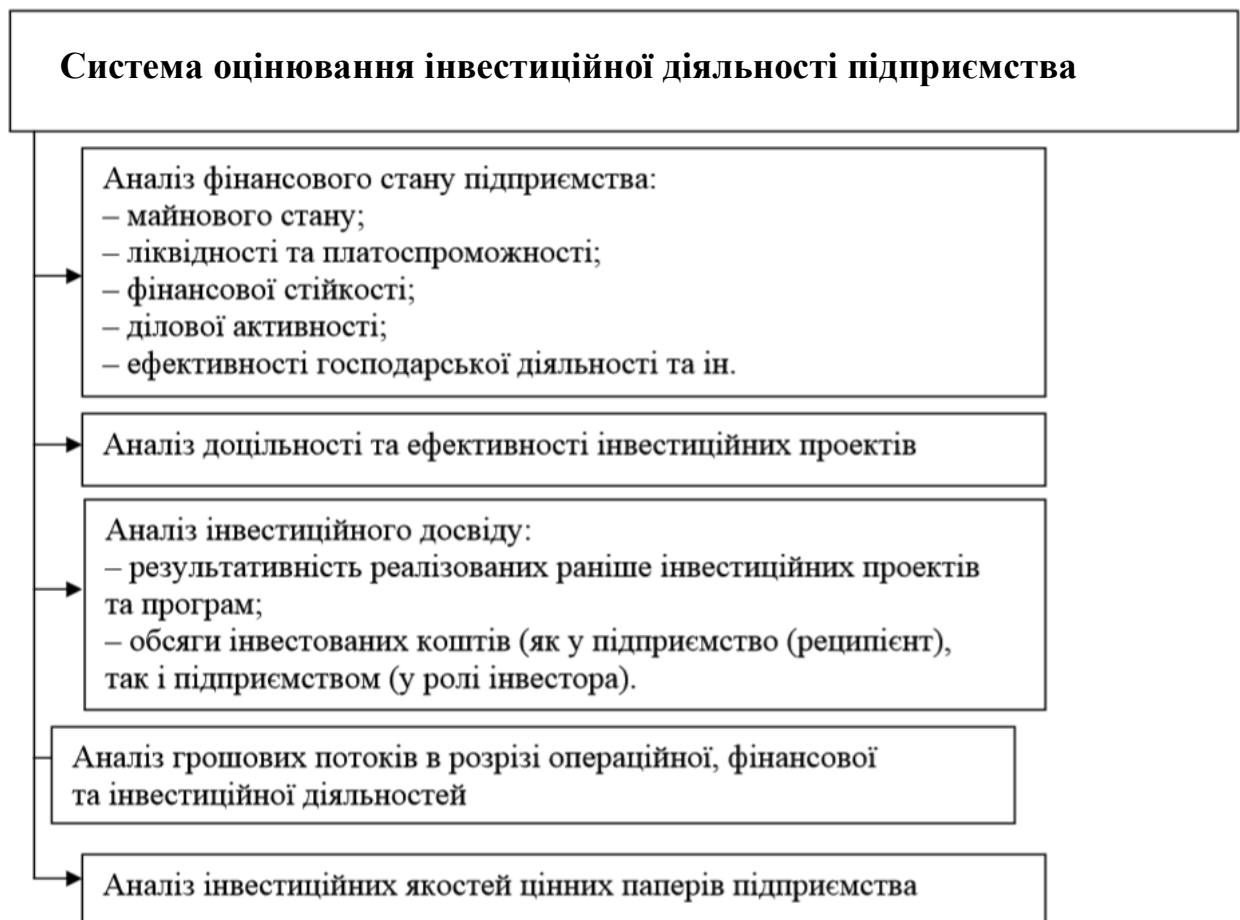

Рис. 3.3. Складові системи оцінювання інвестиційної діяльності підприємств

Організації аналізу інвестиційної діяльності передбачає дослідження усієї діяльності підприємства і сприяє ощадливому використанню ресурсів, виявленню й впровадженню передового досвіду, попередженню зайвих витрат, різних недоліків у роботі тощо. У результаті цього зміцнюється економіка підприємства, підвищується ефективність виробництва. Проведення аналізу інвестиційної діяльності передбачає проходження таких етапів [86, с. 301]:

- збір даних та підготовка до опрацювання;
- розрахунок грошових потоків за інвестиційним проектом;
- аналіз ефективності інвестиційних проектів із урахуванням фактичного стану господарської діяльності підприємства;
- оцінка ефективності інвестицій за допомогою статичних прийомів розрахунку;
- оцінка ефективності інвестицій за допомогою дисконтних прийомів розрахунку;
- аналіз ефективності інвестиційних проектів з урахуванням можливого впливу чинників ризику;
- ранжування проектів: відбір найбільш пріоритетних і найефективніших;
- пошук шляхів мінімізації впливу чинників ризику.

З точки зору зв'язку підприємств з інвестиційними проектами доцільно розширити існуючу систему аналізу інвестиційної діяльності підприємства та інтегрувати її в роботу підприємства [81]. До того ж необхідно проводити ретроспективний аналіз інвестиційної діяльності підприємства, так би мовити аналіз інвестиційного досвіду підприємства. В даному аспекті доволі важливими є показники структури інвестицій, динаміки їх обсягів та джерел формування інвестиційних ресурсів, напрями вкладення коштів та інше. Аналіз інвестиційного досвіду аналогічно показнику кредитної історії позичальника для кредитора буде свідчити про навички підприємства у

реалізації інвестицій, ефективність процесу здійснення проєктів, рівень налагодженості інвестиційної роботи на підприємстві. Отже цей показник можна трактувати як якісний, однак цей блок аналізу діяльності підприємства повинен мати чіткі обґрунтовані математичні формули для визначення інвестиційного досвіду та активності підприємства. Саме цьому і призначена дана стаття.

Аналіз інвестиційної діяльності здебільше зорієнтовано на аналізі динаміки чистого грошового потоку від інвестиційної діяльності та його структури згідно з даними звіту про рух грошових коштів підприємства. Вівчар О. Й., Бланк І. А. пропонують показники інвестиційної діяльності підприємства, що базуються на розрахунку темпів приросту окремих грошових показників [20; 13].

Однак існуючі методики мають певні недоліки. По-перше, методику аналізу інвестиційної діяльності та інвестиційного досвіду і його ефективності необхідно заснувати на даних фінансової звітності підприємства для того, щоб сторонній потенційний інвестор мав можливість проаналізувати підприємство, у яке планує вкладати кошти. Тобто аналіз повинен базуватися на доступній та відкритій інформації з фінансової звітності. По-друге, доволі важливим є аспект аналізу структури інвестиційних ресурсів, тобто необхідно запровадити методику аналізу, що враховує обсяги та динаміку залучення коштів з різних джерел. Тут треба зазначити, що з метою інвестування у реальні проєкти (а саме реальне інвестування сприятиме технічному та технологічному переобладнанню, оновленню, реконструкції та переозброєнню підприємств, причому реальні інвестиції здійснюються у значних обсягах, що унеможлиблює фінансування лише з власних коштів підприємства) використовується найчастіше змішана форма інвестування коштів за рахунок власних, залучених коштів та довгострокових кредитів. Отже структура та співвідношення цих джерел є важливим показником як для майбутнього інвестора, так і для потенційного кредитора.

Зважаючи вищесказане, пропонується розширити існуючі підходи до аналізу інвестиційної діяльності наступними показниками:

- коефіцієнт інвестування прибутку;
- коефіцієнт реального інвестування;
- коефіцієнт фінансового інвестування;
- коефіцієнт реального інвестування залученого капіталу;
- коефіцієнт довгострокового кредитування інвестицій;
- коефіцієнт власного фінансування інвестицій;
- коефіцієнт накопичення прибутку;
- коефіцієнт віддачі інвестиційної діяльності.

Треба зазначити, що розрахунок і аналіз вказаних показників не є самодостатньою методикою, вони лише збагачують існуючі. Надалі вказано механізм розрахунку цих показників. При цьому використовуються дані Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів. Необхідно зазначити також, що доцільність розрахунку даних коефіцієнтів присутня тільки за умови збільшення обсягу інвестицій, тобто при наявному зростанні грошового потоку у Звіті про рух грошових коштів. В інакшому випадку відбувається зменшення грошового потоку, тобто інвестиції відсутні або незначні. Це не завжди характеризує підприємство як інвестиційно непривабливе, скоріше свідчить про тимчасову стагнацію.

3.3. Аналіз фінансової діяльності підприємства

На сучасному етапі розвитку підприємництва в Україні, актуальність даної теми полягає в тому, що за умови світової економічної кризи особливо гостро виникає необхідність детального аналізу фінансової діяльності підприємства, адже, результатом діяльності є отримання доходу. Саме дохід є рушійним мотивом ведення підприємницької діяльності.

В умовах ринкової економіки, жорсткої конкуренції, кожний суб`єкт господарювання ставить перед собою головну ціль, а саме - отримання максимально високого рівня прибутку. Адже, саме прибуток є одним із ключових джерел фінансування, розширення та технічного розвитку підприємства.

Аналіз фінансової діяльності підприємства дає можливість отримати інформацію про стан підприємства, його конкурентоздатність та платоспроможність, наявність фінансових резервів, які можливо буде використати для фінансування розвитку підприємства, ведення інвестиційної та інноваційної діяльності, виплати власникам дивідендів, преміальних виплат, тощо. Джерелом аналізу фінансової діяльності підприємства є фінансова звітність, а саме Баланс, Звіт про фінансові результати та інші. Аналіз фінансової діяльності підприємства покликаний для вирішення неефективного використання доходу, адже завдяки йому підприємець матиме більш ґрунтовне уявлення про необхідність вкладення вільних грошових коштів, які утворились із доходу від фінансово-господарської діяльності [84, с.81].

Основними методами аналізу фінансової діяльності підприємства є вивчення звітності та аналіз тренду.

Вивчення звітності – це вивчення абсолютних показників, представлених у звітності. Визначають майновий стан підприємства, коротко- і довгострокові інвестиції, джерела фінансування власного капіталу,

оцінюються зв'язки між постачальниками і покупцями, виручка від діяльності та прибуток звітного року.

Горизонтальний аналіз – дозволяє визначити абсолютні і відносні зміни різних статей звітності у порівнянні з попереднім роком, півріччям чи кварталом.

Вертикальний аналіз є аналізом внутрішньої структури звітності. При проведенні такого аналізу ціла частина приймається за 100 % і обчислюється питома вага кожної її складової. Такими цілими частинами може бути валюта балансу (Актив, Пасив), обсяг реалізації у Звіті про фінансові результати.

Аналіз тренду (тенденцій розвитку) використовують для визначення змін у господарській політиці підприємства більш, ніж за два послідовних роки. Передбачає використання індексів. При розрахунку індексів значення базисного року беруть за 100 %. Відповідно розраховуються індекси для інших років. Базисним роком обирається рік, показники якого є типовими, характерними для здійснення підприємницької діяльності за нормальних умов. Фінансові коефіцієнти можна умовно поділити на чотири групи: показники ефективності виробничої діяльності; показники ділової активності; показники ліквідності; показники фінансової стійкості. В залежності від конкретних цілей та завдань можна виконати фінансовий аналіз різного ступеня деталізації.

Оскільки фінансова діяльність призводить до зміни розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства, то аналіз фінансової діяльності доцільно спрямувати саме на дослідження капіталу, як основоположного результату.

Капітал – це економічна категорія, яка відома давно, але отримала новий зміст в умовах ринкових відносин. Як головна економічна база створення і розвитку підприємства капітал у процесі свого функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу. Капітал підприємства, його структура є базовою основою для прогнозування майбутніх тенденцій та пріоритетних напрямів розвитку господарської діяльності.

Капітал є базою створення і розвитку підприємства й у процесі функціонування забезпечує інтереси держави, власників і персоналу. Будь-яка організація, що веде виробничу чи іншу комерційну діяльність, повинна мати визначений капітал, що являє собою сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності. Питання визначення суті капіталу завжди відноситься до складних, що викликає гострі дискусії в наукових колах. Дослідження капіталу та його складових є надзвичайно важливим з точки зору управління ним, адже від ефективності використання кожної складової капіталу та форм його застосування залежить, з одного боку, рівень ефективності діяльності підприємства, а з іншого, – прогноз складу та величини наявних у підприємства і підконтрольних йому в майбутньому економічних ресурсів.

Управління капіталом підприємства скероване на вирішення таких основних завдань, як:

- формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства;
- оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямками використання;
- забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, при запланованому рівні його доходності;
- дотримання постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку;
- впровадження достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників;
- забезпечення достатньої фінансової гнучкості підприємства;
- оптимізація обороту капіталу;
- забезпечення своєчасного реінвестування капіталу.

Сучасні умови господарювання в контексті управління капіталом підприємства висувають перед керівниками більш жорсткі вимоги до

формування, оптимізації його структури, розподілу з метою зміцнення і стабілізації фінансового стану підприємства та зниження фінансового ризику. Цим обумовлена необхідність застосування інноваційних підходів до управління капіталом підприємства шляхом реалізації вміння знаходити нові рішення, ідеї для реалізації поточних і стратегічних завдань. Відтак, узагальнено модель оцінки капіталу підприємства, якій відводиться центральне місце в процесі управління. Концептуальна модель аналізу капіталу підприємства є розширеною й доповненою і складається з шести основних компонент [37, с. 31] (рис. 3.4).

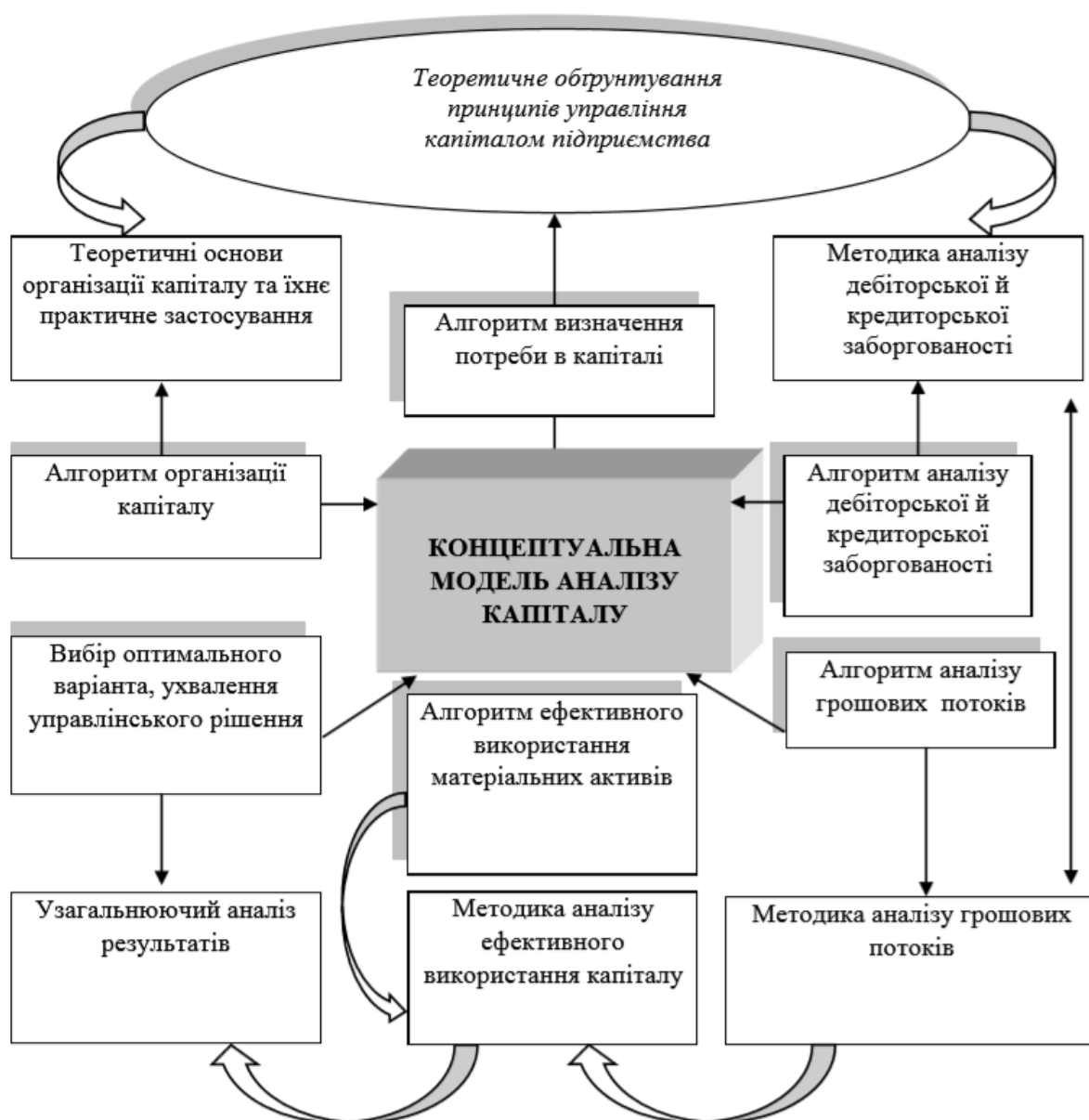

Рис. 3.4. Концептуальна модель аналізу капіталу підприємства

Особливістю методичного напрямку концептуальної моделі є можливість проводити комплексну оцінку, моделювання й аналіз капіталу підприємства, при цьому враховуючи альтернативні варіанти його розвитку. Представлена модель ґрунтується на принципах системного аналізу, внаслідок чого механізм даної концепції дозволяє підвищити ефективність використання капіталу і, коли об'єкт, що вивчається, розглядається як складна система, що постійно змінюється і перебуває під впливом чинників зовнішнього і внутрішнього середовища.

Разом з тим, у пропонованій моделі системний підхід поєднується з комплексним. Комплексність дослідження припускає: результати діяльності об'єкта аналізу виступають як сукупність усіх сторін цієї діяльності й чинників, які впливають на них. Важливо, що в моделі враховується синергетичний ефект, який виникає при узагальненні матеріалів.

Для покращення показників діяльності підприємства необхідно забезпечити раціональне використання його капіталу. Як правило, основний капітал має найбільшу питому вагу в структурі капіталу підприємства та є технічною базою, без якої не може функціонувати жодне підприємство. Тому важливим питанням в управлінні підприємством є визначення ефективності використання основного капіталу, що використовуються в процесі його діяльності.

Отже ефективність фінансової діяльності залежить від рівня розвитку та вдосконалення системи управління капіталом. Управління капіталом суб'єктів господарювання тісно пов'язане з прийняттям управлінських рішень, оскільки його величина та динаміка є важливими критеріями для встановлення їх оптимальності. Капітал завжди є необхідним атрибутом діяльності – від моменту створення підприємства до його ліквідації або реорганізації. Своєю чергою, управління капіталом передбачає вплив на його обсяг і структуру, а також джерела формування з метою підвищення ефективності його використання. Налагоджений механізм управління капіталом передбачає: чітку постановку цілей і завдань управління

капіталом, а також контроль за їх дотриманням у плановому періоді; вдосконалення методики визначення й аналізу ефективності використання всіх видів капіталу; розроблення напрямків оптимізації процесу управління капіталом, а також їх аналізу і впровадження; розроблення методики оперативного управління високоліквідними обіговими активами; розроблення загальної стратегії управління капіталом; використання у процесі управління економічних методів і моделей, зокрема під час аналізу і планування; орієнтацію на використання внутрішніх важелів впливу на процес управління капіталом.

Отже, вдосконалення системи управління капіталом підприємства шляхом запровадження інноваційних підходів є важливою умовою сталого економічного зростання підприємства, оскільки ґрунтується на створенні та розвитку необхідної фінансової ресурсної бази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адамик О.В. Доходи бюджетних установ за методом нарахування в умовах уніфікації облікових систем державного сектору економіки// Вісник Національного університету „Львівська політехніка” „Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку”. – Львів: НУ „Львівська політехніка”. – 2012. № 721. – С. 42-48
2. Адамик О.В. Розмежування понять витрати, затрати, видатки та особливості їх застосування учасниками бюджетного процесу // Наука молода: зб. наук. праць. молод. вчених Терноп. нац. екон. ун-ту. – 2013. – № 20. – С. 203-209
3. Адамик О.В. Організація обліку виконання бюджету органами Пенсійного фонду України // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 5. – С. 36-42
4. Адамик О.В. Організація обліку виконання бюджету органами Пенсійного фонду України // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 5. – С. 36-42
5. Адамик О.В. Бюджетні асигнування та дотації суб’єктів державного сектора економіки: їх трактування з метою обліку та відмінності // Торгівля, комерція, підприємництво. – 2014. – Випуск 14. – С. 141-145
6. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. – К. : Знання-Прес, 2009. – 299 с.
7. Акуленко В. Л. Аналіз теоретичних підходів до управління інвестиційною діяльністю підприємства / В. Л. Акуленко, І. В. Новикова // Вісник СумДУ. Серія “Економіка”. – 2012. – № 3. – 67 с.
8. Аранчій В. І. Фінанси підприємств : навч. посіб. / В. І. Аранчій. – К. : Професіонал. – 2004. – 304 с.
9. Асаул А.Н. Организация предпринимательской деятельности: учебник
10. / А.Н. Асаул, М.П. Войнаренко, П.Ю. Ерофеев ; под ред. д.э.н., проф. А.Н. Асаула. – СПб.: Гуманистика, 2004.– 448 с.

11. Аудит (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту / За ред. проф. В. В. Немченко, О. Ю. Редько: підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 540 с.

12. Баранова А. О. Сутність внутрішнього контролю та його місце в управлінській системі підприємства / А. О. Баранова, З. О. Макеєва // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – Вип. 1. – С. 105-112.

13.

14. Басов М. Г. Внутрішній контроль інвестиційної діяльності підприємств / М. Г. Басов // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. - 2013. - № 3. - С. 110-113.

15. Бердар М. М. Фінанси підприємств : навчальний посібник / М. М. Бердар. – К. : ЦУЛ, 2010. – 352 с.

16. Бірюков О.В. Інноваційні та інноваційно-активні підприємства: спільні та відмінні ознаки // Економіка Менеджмент Підприємництво № 25 (II) - 2013. – С. 169-176.

17. Бланк І.А. Інвестиційний менеджмент / І.А. Бланк – К.: Эльга-Ника-Центр, 2010. – 448 с.

18. Богер О. В. Податкові стимули для інноваційної діяльності: втрачені можливості та перспективи [Електронний ресурс] / О. В. Богер // Ефективна економіка, 2015. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3817>.

19. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи / Л.М. Бор. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, КОО, 2003. – 318с.

20. Бражко О. В. Режими управління інноваційно-інвестиційною діяльністю промислової корпорації / О. В. Бражко // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 1 (18). – С. 216–220.

21. Бычкова С.М., Скобара В.В., Юлдашев З.З. Инвестиционный контроль и аудит в экономических субъектах (монография) М.: Издательский дом “Научная библиотека”, 2014. – 172 с.

22. Васильєв С.В. Словник економічних термінів / С.В. Васильєв, Н.В. Бондарчук, А.П. Макаренко, Л.Л. Мельник – Дніпропетровськ: ДДАУ. – 192

с.

23. Венжега Д. І. Концептуальні основи внутрішнього контролю: сутність, системно – структурні характеристики, цілі, задачі, методи дослідження / Д. І. Венжега // Регіональна бізнес-економіка та управління. - 2013. - № 1. - С. 127-133.

24. Вівчар О. Й. Активізування інвестиційної діяльності підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук [Електронний ресурс] / О. Й. Вівчар. – Режим доступу:

[http://www.nbu.gov.ua/_scripts/wwwi32.exe/\[in=_scripts/ep.in\]](http://www.nbu.gov.ua/_scripts/wwwi32.exe/[in=_scripts/ep.in]).

25. Войнаренко М.П. Управління інвестиційною діяльністю промислових підприємств: монографія / М.П.Войнаренко, І.Ю. Єпіфанова. – Вінниця: ВНТУ, 2011.– 188 с.

26. Гапченко А. С. Методичні аспекти аналізу та аудиту інвестиційної діяльності / А. С. Гапченко // Фінанси, облік і аудит. – 2013. – Вип. 18. – С. 245–251.

27. Герасимова С. В. Управління інвестиційною діяльністю акціонерних товариств в умовах ринкової трансформації економіки: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)” / С. В. Герасимова. – К., 2009. – 31 с.

28. Гитман Л. Дж. Основы инвестирования / Л.Дж.Гитман, М.Д. Джонк. – М., 1997. – 991 с.

29. Голуб Ю. О., Сотник О. Г. Теоретичні аспекти та особливості здійснення внутрішнього фінансового контролю в органах державної контрольно-Ревізійної служби України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2011/ No1/8894.pdf> 9.

30. Голян В. А. Інвестиційна діяльність в Україні: інституціональне середовище та секторальні виклики / В. А. Голян, Ю. М. Лучечко // Інвестиції: практика та досвід. - 2018. - № 12. - С. 5-10.

31. Голян В.А. Остановить деиндустриализацию Украины может только инвестиционный бум. Левый берег. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: [https://lb.ua/blog/vasiliy_golyan/356342_ostanovit_deindust-](https://lb.ua/blog/vasiliy_golyan/356342_ostanovit_deindust)

rializatsiyu.html

32. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

33. Градісов В.М. Інвестування : монографія. / В.М. Градісов, С.В. Кривченко, О.Є. Ісаєва. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.– 164 с.

34. Гриньов А. В. Теоретичні засади управління інвестиційною діяльністю машинобудівного підприємства [Електронний ресурс] / А. В. Гриньов. – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/vestnik>.

35. Жовнірова М. В. Удосконалення системи управління витратами на підприємствах. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. № 19.2. С. 126– 132.

36. Загородній А. Г. Фінансовоекономічний словник / А. Г. Загородній. – К. : Знання, 2007. – 1072 с.

37. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.

38. Закон України “Про інвестиційну діяльність” / Закон України від 18.09.1991 р. № 126/91 Верховна рада України.

39. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>

40. Захожай В. Б. Моделювання управління інвестиційною діяльністю машинобудівних підприємств на базі виробничих функцій [Електронний ресурс] / В. Б. Захожай, О. О. Казак // Наукові праці МАУП. - 2016. - Вип. 48. - С. 143-153.

41. Заярна Н. М. Особливості та переваги концептуальної моделі аналізу капіталу підприємства / Н. М. Заярна, Р. І. Гринкевич, А. І. Хмиз // Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. - 2016. - Вип. 51. - С. 28-32.

42. Зятковський І. В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Навчальний посібник / І. В. Зятковський, Л. І. Зятковська, М. В. Романів. – Чернівці : Золоті литаври, 2007. – 274 с.

43. Іванов С. В. Планування та контроль реалізації інвестиційного

проекту на основі управління змінами / С. В. Іванов // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2011. - Вип. 20(1). - С. 212-219.

44. Капильцова В. В. Проблеми активізації інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств в сучасних умовах: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. «Альянс наук: вчений – вченому», 20 березня 2009 р. [Електронний ресурс] / В. В. Капильцова, А. О. Наторіна. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2009_03_18/ek3_kapilcova.php.

45. Карась П.М., Гришина Л.О., В.Ф. Кондратьєва. Вдосконалення аналізу фінансової діяльності підприємств машинобудування / // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2011. – Вип. 19. – С. 235-240

46. Квасницька Р.С. Дефініційний аналіз поняття "інвестиційна діяльність" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ir-bis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&

47. Клементьєва О. Ю. Внутрішній фінансовий контроль при реалізації інвестиційних проектів на малих підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2015/10.pdf

48. Коваленко А. Г. Особливості обліку і аналізу інвестиційної діяльності підприємств з використанням системного підходу / А. Г. Коваленко // Економіка і регіон. – 2012. – № 6. – С. 72–76.

49. Кофонова А. І. Дослідження джерел фінансування інвестицій машинобудівних підприємств / А. І. Кофонова // Научный Вестник ДГМА. – 2011. – № 2 (8Е). – С. 276–284.

50. Кофонова А. І. Вдосконалення методів аналізу інвестиційної діяльності машинобудівних підприємств / А. І. Кофонова // Научный вестник Донбасской государственной машиностроительной академии. - 2012. - № 2. - С. 237-243.

51. Крупка, Я. Д. Облік, оподаткування і правове регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Я. Д. Крупка, С. В. Питель, І. В. Мельничук. - 3-тє вид., переробл. і доповн. - Тернопіль : Крок, 2017. - 264 с.

52. Крышкин О. В. Настольная книга по внутреннему аудиту. Риски и бизнес-процессы. / ООО «АЛЬПИНА ПАБЛИШЕР», 2013. –477 с.

53. Лохман Н. Процес управління інвестиційною діяльністю на вітчизняних підприємствах / Н. Лохман, О. Корнілова // Торгівля і ринок України. - 2015. - Вип. 38. - С. 151–160.

54. Люсі І. Нотінгем, Френк Дж. Мартенс, Майлс І. А. Єверсон, Річард М. Стейнберг. COSO. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://www.coso.org>

55. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підруч. / Майорова Т.В. – К.: Центр учбов. літератури, 2009. – 472 с.

56. Мартюшева Л. С. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва, Навчальний посібник / Л. С. Мартюшева, Л.О. Меренкова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. - 218 с.

57. Мельничук, І. В. Проблеми розкриття інформації в обліку та звітності в процесі аналізу інноваційної діяльності підприємства / І. В. Мельничук

58. // Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні / Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. –Тернопіль : ТНЕУ, 2012. –С. 219-221.

59. Менеджмент: Понятійно-термінологічний словник / за ред. Г. В. Щокіна, М. Ф. Головатого, / О. В. Антонюка, В. П. Сладкевича. – К.: МАУП, 2007. – 291 с.

60. Михайльський В.В. Формування субоптимального портфелю на світових фінансових ринках // Фінанси України № 7. – 2010. – С. 93- 100.

61. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2012 року). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.apu.com.ua/files/temp/Audit_2012_1.Pdf

62. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту (редакція 2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iia.org.ua>.

63. Мултанівська Т.В. Аудит: навчальний посібник / Т.В. Мултанівська, Т.С.Воїнова, О.О. Вороніна. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. –336 с.

64. Небава М. І., Адлер О. О., Лесько О. Й. Економіка та організація діяльності підприємства. –В.: ВНТУ, 2011. –317 с.

65. Нестеренко І. В. Особливості обліку та аудиту фінансових інвестицій підприємства / І. В. Нестеренко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – Вип. 1(1). – С. 136–142.

66. Новикова І. В. Вартісно-орієнтоване управління інвестиційною діяльністю підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Новикова І. В.; Міністерство освіти і науки України, Сумський державний університет. – Суми, 2013. – 219 с.

67. Олександренко І. В. Основні причини банкрутства підприємств / І. В. Олександренко, Л. І. Іщук // Економічний форум. – 2015. – № 2. – С. 222–225.

68. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посіб / В. М. Опарін. – К. : КНЕУ, 2007. – 194 с.

69. Пічугіна Т.С., Забродська Л.Д. Інвестиційна діяльність підприємства: сутність та зміст управління // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. — 2013. — No 2 (1). — С. 146— 154.

70. Податковий кодекс України: Закон, Кодекс № 2755-VI від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

71. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д., Булгакова С. О., Куліш А. П. Фінанси підприємств : Підручник / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана / за ред. А. М. Поддєрьогіна. – Вид. 6 - те, перероб. і доп. - К. : КНЕУ, 2006. - 552 с.

72. Положення національний(стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Затверджено Наказом Міністерства фінансів України №73 від 28.02.2013 р. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/view/Re22868>

73. Ромусік Я. В. Прямі іноземні інвестиції: світові тенденції та структурний розподіл в економіці України [Електронний ресурс] / Я. В. Ромусік // Економіка промисловості. - 2012. - № 3-4. - С. 3-8.

74. Савчук В.П., Прилипко С.І., Величко О.Г. Управління міжнародними інвестиційними проектами: навч. посібник / за заг. ред. С.І. Прилипка.– К.:КНЕУ, 2013. – 469 с.

75. Сирош Н.В. Активизация инвестиционной деятельности как механизм ускоренного развития экономики Крыма // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. — Серия "Экономика и управление". — 2012. — No 1. — С.169—175.

76. Смержанюк. Т. П., Шрам Т. В., Труш В. Є. Внутрішній контроль в процесі управління виробництвом. – Київ: Кондор, 2009. –275 с.

77. Сук П. Л. Формування облікової інформації про витрати. Облік і фінанси. - 2016. - № 2. - С. 76–80.

78. Тарашевський М. М. Система внутрішнього контролю: сутність, складові, еволюція / М. М. Тарашевський // Водний транспорт. - 2016. - Вип. 2. - С. 181-187.

79. Україна у цифрах 2017: статистичний збірник. – Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2018. – 241 с.

80. Управление инвестициями: в 2-х т. / В. В Шеремет, В. М. Павлюченко, В. Д. Шапиро и др. – М.: Высш. шк., 1998.

81. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент: навчальний посібник / В.Г. Федоренко. – 2-ге вид., доп. – К. : МАУП, 2001. – 280 с.

82. Феєр О. В. Управління інвестиційною діяльністю підприємств у ринкових умовах [Електронний ресурс] / О. В. Феєр // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. - 2016. - № 851. - С. 140-145.

83. Філіна Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. / Г. І. Філіна. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 320 с.

84. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц./ О. О.Терещенко, Я. І. Невмержицький, А. П. Куліш та ін.; За заг. ред. О. О.Терещенка. – К. : КНЕУ, 2006. – 312 с.

85. Харук В.А. Теоретична сутність інвестиції та її значення як економічної категорії // Вісник Хмельницького національного університету. — 2014. — № 3. — С. 115—117.

86. Хархут Н. Роль економічного аналізу в інвестиційній діяльності підприємств / Н. Хархут // Економічний аналіз. – 2009. – Випуск 4. – С. 313–317.

87. Хрущ Н.А. Інвестиційна діяльність: сучасні стратегії і технології / Н.А. Хрущ. – Хмельницький: ХНУ, 2004. – 309 с.

88. Цепенюк Н. М. Промисловість будівельних матеріалів у системі стратегічного розвитку економіки регіону: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05. Львів, 2011. 200 с.

89. Шубіна С. В. Методика аналізу структури капіталу та її впливу на прибутковість підприємства (на прикладі ПАТ "САН ІнБев Україна") / С. В. Шубіна, Т. І. Іщенко, К. І. Іщенко, О. Ю. Мірошник // Вісник Університету банківської справи. - 2017. - № 1. - С. 78–83.

90. Шурпенкова Р. К. Аналіз статутного капіталу як основного джерела фінансування підприємств [Електронний ресурс] / Р. К. Шурпенкова // Регіональна економіка. - 2011. - № 4. - С. 125-131.

91. Шурпенкова Р. К. Організація аналізу інвестиційної діяльності на підприємстві та критерії прийняття рішень / Р. К. Шурпенкова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2014. – Вип. 38. – С. 298–305

92. Adamyk O.; Adamyk B. Accounting methods for public sector entities // CZECH JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES, BUSINESS AND ECONOMICS. – 2017

93. Auditing and assurance services: an integrated approach / Alvin A. Arens, Randal J. Eldez, Mark S. Beasley — 10th ed. — Pearson Prentice Hall, 2005. — 791 p.

94. Odunayo Henry Adewale The concept of internal control system: theoretical aspect. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zurnalai.vu.lt/files/journals/37/articles/890/public/142152.pdf> 10.

95. Panasyuk V., Chereshnyuk, O., Sachenko S., Banasik A., Golyash I. Fuzzy-multiple Approach in Choosing the Optimal Term for Implementing the Innovative Project // Proceedings of 8th IEEE International Conference on Intelligent Data Acquisition and Advanced Computing Systems: Technology and Applications, Bucharest, Romania, 2017

96. Panasyuk V., Sachenko S., Golyash I. The performance audit of a corporate website as a tool for its internet marketing strategy // «EUREKA: Social and Humanities». – 2017. – С. 57-66

97. The Institut of Interal Auditors, [Research Foundation]: Антологія. Основні положення міжнародної професійної практики внутрішнього аудиту ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ, 2013. – 158 с.